

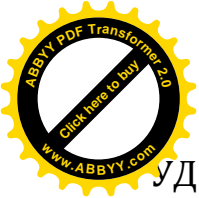
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка
Інститут педагогіки та психології

Кафедра практичної психології

Методичні рекомендації
до написання
курсової роботи з психології

Напрямок підготовки: 6.030103. Практична психологія

Суми
Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка
2011

УДК 159.9
ББК 72.85
Е 72

Рекомендовано до друку методичною радою Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка
(протокол № 10 від 30 травня 2011 р.)

Укладач:

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Інституту педагогіки та психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка **Н. О. Єрмакова**

Рецензенти:

Т. Б. Тарасова – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Інституту педагогіки та психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка.

С. О. Ніколаєнко – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВНЗ УАБС НБУ.

Е 72 Методичні рекомендації до написання курсової роботи з психології (напрямок підготовки: 6.030103. Практична психологія) / Уклад. Н. О. Єрмакова – Суми. : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – 64 с.

Методичні рекомендації містять загальні положення про написання та оформлення курсової роботи з психології (напрямок підготовки: 6.030103. Практична психологія). Вказуються основні вимоги щодо порядку викладення матеріалу, підготовки робіт до захисту, критерії їх оцінювання. У додатках вміщено зразки оформлення певних структурних елементів курсової роботи (титульної сторінки, змісту, списку використаних джерел), приклади відгуку наукового керівника, орієнтовний перелік тем, основні психологічні сайти, довідники, словники, енциклопедії, зразок оформлення графіку виконання курсової роботи.

Методичні рекомендації призначені для студентів III та IV курсів, що навчаються за напрямом підготовки 6.030103 Практична психологія освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», а також викладачів для здійснення ними керівництва курсовими роботами студентів.

УДК 159.9
ББК 72.85

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. Курсова робота як вид кваліфікаційної роботи з психології. Основні вимоги та критерії оцінювання курсової роботи з психології	6
1.1. Загальні відомості та вимоги до курсової роботи.....	6
1.2. Програма дослідження.....	8
1.3. Структура і обсяг курсової роботи з психології.....	10
1.4. Основні вимоги до оформлення курсової роботи	13
1.5. Порядок захисту курсової роботи	15
1.6. Критерії оцінювання курсової роботи	17
РОЗДІЛ 2. Основні етапи виконання курсової роботи з психології	22
2.1. Визначення теми, об'єкта, предмета, мети, завдань та основних методів дослідження	23
2.2. Пошук інформації, робота з літературою та здійснення теоретичного аналізу проблеми дослідження	30
2.3. Експериментальне вивчення досліджуваної проблеми та опис результатів дослідження.....	40
2.4. Оформлення висновків проведеного дослідження	44
2.5. Підготовка до захисту курсової роботи	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	49
Додаток А. Орієнтовні теми курсових робіт з психології для студентів – практичних психологів	49
Додаток Б. Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи	51
Додаток В. Зразок оформлення змісту курсової роботи	52
Додаток Г. Приклади оформлення бібліографічного опису наукових робіт	53
Додаток Д. Зразок оформлення відгуку наукового керівника курсової роботи	60
Додаток Е. Зразок оформлення графіку виконання курсової роботи	61
Додаток Ж. Електронні інформаційні ресурси мережі Інтернет з проблем психології	62
Додаток З. Психологічні довідники, словники, енциклопедії	63

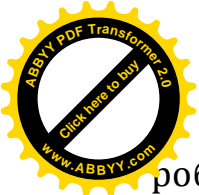

ПЕРЕДМОВА

Курсова робота з психології є формою самостійної навчальної та науково-дослідної роботи. Вона повинна відображувати набуті студентами знання та практичні навички, результати досліджень з різних розділів психології. Успішність виконання курсової роботи з психології залежить не тільки від ґрунтовних знань з базових психологічних дисциплін. У рамках обраної теми студент повинен продемонструвати вміння опрацьовувати літературу, аналізувати різні джерела, робити обґрунтовані висновки, добирати необхідні методики, проводити емпіричне дослідження, інтерпретувати та аналізувати отримані результати згідно даних, які існують у науковій та науково-методичній літературі, представляти результати виконаного теоретичного та емпіричного дослідження у вигляді наукових статей. Отже, робота потребує від кожного студента знань з основ методології наукового дослідження, творчого мислення, логіки аргументації та викладення особистої позиції до даної проблеми, професіоналізму та сумлінності. Проте саме цих навичок і вмінь часто бракує студентам, які приступають до написання курсової роботи. Незнання правил і прийомів наукової праці призводить до непродуктивних витрат сил і часу і, отже, до зниження якості роботи.

Мета пропонованих методичних рекомендацій – ознайомити студентів з методикою виконання курсової роботи з психології. У них роз'яснюються вимоги до цього виду науково-дослідних праць. Наведено поради щодо того, як вибирати тему й розробляти програму дослідження, добирати й вивчати літературу, виконувати дослідне завдання, писати й оформлювати текст, готуватися до захисту. В додатках вміщено зразки оформлення титульного аркуша, змісту й списку використаної літератури, правила бібліографічного опису літературних джерел, адреси ресурсів мережі Інтернет, присвячених питанням психології.

Основне завдання курсових робіт із практичної психології міститься у вияві умінь студентів застосовувати теоретичні знання з практичної психології на практиці, ставити й вирішувати практично-спрямовані теоретико-експериментальні завдання. Виконуючи курсові

роботи, студенти-майбутні практичні психологи вчаться правилам проведення наукового дослідження з практичної психології та правилам його оформлення.

Курсова робота виконується студентами впродовж навчального року під керівництвом досвідченого викладача-методиста випускової кафедри і має своїми завданнями: показати рівень сформованості умінь студентів організувати й планувати роботу, рівень оволодіння ними основами теоретичних і практичних знань із фундаментальних дисциплін психології (загальна психологія, вікова психологія й психологія розвитку, педагогічна психологія, соціальна психологія та ін.) та практичної психології (психодіагностика, психотерапія, психологічне консультування, основи психокорекції, психопрофілактика відхилень у поведінці, спеціальна психологія, патопсихологія та ін.), а також рівень оволодіння методами й технологіями практичної психології з різних напрямів роботи сучасного психолога.

Методичні рекомендації виконано з урахуванням специфіки навчальної та наукової роботи з психології і призначено для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.030103. Практична психологія для написання ними курсової роботи з психології. Вони також можуть бути використані студентами, які працюють у наукових гуртках або проблемних групах, при підготовці наукових доповідей і повідомлень, під час роботи над рефератами. Вміщені в книжці поради стануть у нагоді студентам, які працюють над кваліфікаційними завданнями та кваліфікаційними роботами, а також під час написання наукових статей.

РОЗДІЛ І. КУРСОВА РОБОТА ЯК ВИД КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ. ОСНОВНІ ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

1.6. Загальні відомості та вимоги до курсової роботи

Курсова робота – це одна з форм самостійної навчально-дослідної роботи студента. В процесі її виконання студенти розширюють свій загальний кругозір і поглиблено вивчають одну з актуальних психологічних проблем. Водночас вони набувають навичок і вмінь, необхідних для проведення самостійних наукових досліджень: вчать аналізувати наукову проблему, добирати й критично вивчати літературу з теми дослідження, робити теоретичні висновки й узагальнення, розробляти програму й використовувати різні методи та методики дослідження, аналізувати одержані результати, обґрунтовувати певні методичні рекомендації, розробляти сихокорекцій на програми з проблеми, яка вивчалася. Працюючи над текстом роботи, студенти набувають умінь наукового писемного мовлення, а готуючись до захисту – робити усне наукове повідомлення, аргументовано обстоювати свою думку. Самостійні наукові пошуки сприяють розвитку мислення студентів: уміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати, конкретизувати, робити висновки.

Курсова робота має переважно реферативний характер, що передбачає ґрунтовне вивчення конкретної наукової проблеми. Її основна частина – критичний огляд наукових праць з певної теми. Відмінність курсової роботи від реферату полягає в обов'язковій наявності практичної частини, в якій обрана проблема вивчається емпірично за допомогою валідних і надійних психодіагностичних методик, одержані результати аналізуються та інтерпретуються з урахуванням даних, які існують у науковій та науково-методичній літературі. Студент також повинен обґрунтувати методичні рекомендації або розробити сихокорекцій на програму з проблеми, яка вивчалася.

Головна *мета* курсової роботи з психології – навчити студентів самостійно використовувати знання, набуті під час вивчення різних теоретичних дисциплін, проходження психологічних практик, для комплексного розв'язання конкретних практичних завдань, започаткувати формування навичок самостійного проведення наукових досліджень, виконання статистичних підрахунків, грамотного добору психокорекцій на технік.

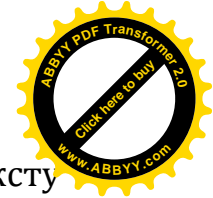
Специфікою курсових робіт з практичної психології є те, що, орієнтовані на викладення результатів *констатувального* експерименту, вони повинні містити рекомендації і до проведення *формуального* експерименту в галузі практичної психології (наприклад, розвивальні програми, програми психокорекції, програми просвітницько-профілактичної роботи тощо).

Тема курсової роботи, як правило, повинна бути пов'язана з науково-дослідною діяльністю кафедри практичної психології Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка. Тематика курсових робіт щорічно коригується з урахуванням набутого досвіду, побажань наукових керівників, рекомендацій членів комісії із захисту курсових робіт. Орієнтовний перелік тем (Додаток А) щорічно коригується і затверджується на засіданні кафедри. Тема, обрана студентом самостійно, уточнюється та конкретизується разом з керівником курсової роботи. В процесі виконання курсової роботи допускається зміна теми курсової роботи.

Поглиблена розробка теми курсової роботи в подальшому може стати основою майбутньої дипломної роботи студента, проте курсова робота може виконуватися і як окрема самостійна робота.

Виконання курсових робіт визначається графіком. Науковий керівник курсової роботи у межах виділених навчальних годин систематично консулює студента, перевіряє роботу, допомагає у підготовці її до захисту та надає письмовий відгук.

За умов не допуску студента до захисту курсової роботи (згідно рішення наукового керівника), відсутності студента під час захисту без поважних причин або отримання ним незадовільної оцінки під час захисту, студент має право на *повторний захист роботи* за умов її доопрацювання або за новою темою (згідно рішення комісії по захисту курсових робіт) під час ліквідації заборгованості у встановленому деканатом інституту порядку.

Орієнтовний *обсяг* курсової роботи – 30 сторінок основного тексту (без списку використаних джерел і додатків). Оцінка за виконання курсової роботи виставляється у залікову книжку студента та записується у додаток до диплома по закінченню навчання.

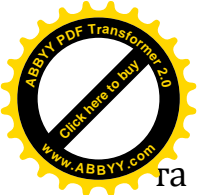
Курсова робота виконується *державною мовою індивідуально кожним студентом* і повинна містити *титкульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, загальні висновки, список використаних джерел, додатки* (за необхідності). У роботі необхідно стисло, логічно, точно, послідовно і аргументовано викладати зміст і отримані результати досліджень, обов'язково посилатися на праці авторів і джерела, з яких запозичино матеріали або окремі результати. За достовірність відомостей, фактичного матеріалу, висновків безпосередню відповідальність несе студент.

Примірник оформленої відповідно до вимог курсової роботи подається студентом на кафедру практичної психології Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка у вигляді спеціально підготовленого рукопису, здійсненого за допомогою комп'ютерного набору, у переплетеному вигляді не пізніше 5-ти днів до її захисту. Оскільки кращі роботи публікуються у вигляді огляду у збірці наукових праць університету, обов'язкове надання тексту роботи на електронному носії.

Після захисту курсові роботи впродовж двох тижнів передаються науковим керівником на зберігання до бібліотеки кафедри практичної психології Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім. А.С. Макаренка, де зберігаються 1 рік. Студенти мають право отримати кращі курсові роботи для ознайомлення в кабінеті практичної психології за дозволом завідувача кафедри.

1.2. Програма дослідження

Запорукою успішного виконання курсової роботи є добре продумана *програма дослідження*. Вона складається з двох частин – теоретико-методологічної й експериментальної. *Теоретико-методологічна* частина містить докладне, чітке й завершене визначення об'єкта, предмета й проблеми дослідження, формулювання його мети, гіпотези і конкретних завдань, *експериментально-методична* частина – характеристику методів і методик дослідження, опис експериментальної бази дослідження, кількісний

га якісний аналіз отриманих результатів, включаючи методи статистичної обробки, обґрунтування методичних рекомендацій або розробка психокорекційної програми, виходячи з проведеного дослідження.

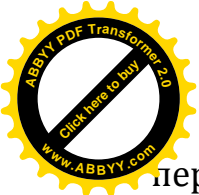
Об'єктом дослідження є частина об'єктивної реальності або знань про неї, що створює проблемну ситуацію, на яку спрямовано увагу дослідника. Об'єктом психологічного дослідження виступає психічне явище, що вивчається.

Предмет психологічного дослідження – це певна частина, властивості або відношення об'єкта. Предмет дослідження визначає межі вивчення об'єкта, вказує на ті конкретні аспекти, які ставить в поле свого зору дослідник. Об'єкт та предмет співвідносяться як загальне і часткове. В об'єкті виокремлюється та його частина, яка дістає наукового пояснення. Вона і виступає предметом дослідження. Предмет дослідження визначає тему курсового дослідження і виноситься на титульний аркуш як назва роботи.

Визначення предмета неможливо провести поза зв'язку з якоюсь певною системою наукових поглядів. Обрана концепція визначає спрямованість дослідження: мету, завдання, обумовлює методологічну позицію дослідника, а звідси і застосовувані методи.

Проблемою курсового дослідження є теоретичне чи фактичне питання, що вимагає розв'язання і формулюється як результат глибокого аналізу попередніх досліджень (літературного огляду). Вона пов'язана з удосконаленням предмета дослідження.

Розв'язання проблеми є *метою* курсової роботи. Мета повинна бути пов'язана з предметом, об'єктом дослідження і з шляхом досягнення очікуваного результату. Отже, мета дає уявлення про орієнтовні результати, які мають бути викладені й обґрунтовані в роботі. Мета роботи конкретизується в її основних завданнях. Як правило, в курсовій роботі формулюють три-чотири таких *завдання*. Зміст і характер завдань залежать від специфіки роботи, але здебільшого вони передбачають вивчення сутності, структури, законів функціонування або розвитку об'єкта, розкриття способів його вдосконалення, розробку практичних рекомендацій. Головний критерій постановки завдань: від загального до конкретного, завдання повинні відповідати визначеній меті роботи, розкривати та деталізувати її. Як правило, завдання подаються у формі

перерахування (з'ясувати..., описати..., здійснити..., вивчити..., встановити..., дослідити..., розробити..., дібрати...тощо).

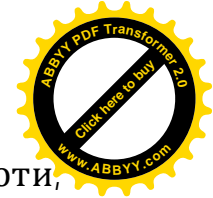
Одним з елементів теоретико-методологічної частини програми є *гіпотеза* або обґрунтоване *припущення*, що висувається для пояснення певних фактів, явищ, процесів, і потребує підтвердження або спростування. Спираючись на певні теоретичні концепції, дослідник висуває припущення, здатне, на його погляд, заповнити наявний дефіцит інформації з даної проблеми. Дослідницька гіпотеза є науково обґрунтованим твердженням імовірнісного характеру про сутність досліджуваних явищ.

Експериментально-методична частина програми спрямована на уточнення й перевірку гіпотези. В ній описуються й обґрунтовуються методи та методики дослідження, які забезпечують повне й достовірне розв'язання поставлених дослідником завдань. Обґрунтування методик полягає в доведенні їх адекватності предмету й завданням дослідження, достатності й раціональності. Зазначена частина програми містить також характеристику експериментальної бази дослідження, кількісну та якісну обробку отриманих результатів, їх узагальнення та обґрунтування. Останнім елементом цієї частини програми повинно бути обґрунтування практичних рекомендацій з досліджуваної проблеми або розробка психокорекційної програми (блоків психокорекцій на вправ), виходячи з результатів проведеного дослідження.

1.3. Структура і обсяг курсової роботи з психології

Курсова робота складається з титульного аркуша, змісту, вступу, основної частини, висновків і списку використаних джерел. Вона також повинна мати додатки, які містять допоміжний матеріал.

На *титульному аркуші* мають бути зазначені: назва відповідного міністерства якому підпорядковано вищий навчальний заклад, назва університету та інституту; назва кафедри, на якій виконано роботу; тема роботи; прізвище, ім'я й по батькові виконавця; назву роботи; шифр і найменування напряму підготовки (спеціальності); науковий ступінь і посада, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника; місто і рік виконання роботи (дод. Б).

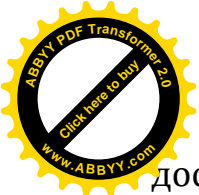
У *змісті*, який є остаточно відкоригованим планом курсової роботи, перелічують заголовки всіх її структурних частин, зокрема вступу, розділів та підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків у тій послідовності, в якій вони подаються в тексті, і вказують сторінки, на яких вони починаються (дод. В).

У *вступі* коротко обґрунтовують вибір теми, її актуальність, висвітлюють сучасний стан дослідження наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження, стисло викладають програму дослідження, вказують основні етапи, методи дослідження, зазначають, у чому полягає теоретичне та практичне значення роботи, вказують дані щодо апробації результатів дослідження, подають загальну інформацію щодо структури та обсягу роботи. Повний перелік компонентів вступу полягає у такій послідовності: актуальність теми, мета, припущення, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, етапи дослідження, експериментальна база дослідження, теоретичне значення, практичне значення одержаних результатів, апробація результатів роботи, загальні відомості про структуру та обсяг роботи.

Основна частина курсової роботи складається з розділів та підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки. У кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів.

Основну частину, як правило, поділяють на *теоретичну* й *практичну*. У *теоретичній* частині дається критичний аналіз опрацьованої студентом наукової літератури та виділяються теоретичні положення, які були вихідними при виконанні практичної частини. У цій частині також обґрунтовується необхідність здійснення певних дослідницьких розвідок. Закінчується розділ (підрозділ) коротким резюме щодо необхідності продовження дослідження.

Практична частина містить опис методики виконання дослідницького завдання, кількісний та якісний аналіз його результатів, розробку практичних рекомендацій або сихокорекцій на програму, складену на основі отриманих результатів. При здійсненні аналізу отриманих результатів необхідно приділити увагу підтвердженню їх

достовірності внаслідок здійснення їх порівняння з аналогічними результатами інших дослідників.

У висновках стисло, переважно у формі тез або нерозгорнутих, лаконічно сформульованих тверджень, має бути зазначено, що зроблено, яких висновків дійшов студент при розробці проблематики дослідження. Висновки формулюються відповідно до завдань роботи.

Список використаних джерел містить опрацьовані студентом вітчизняні та зарубіжні праці з психології та суміжних з нею наук, на які він посилається у своїй роботі. Його слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Список використаних джерел повинен налічувати у курсовій роботі не менше 30 джерел. Список використаних джерел необхідно здійснювати згідно до державних стандартів. У додатку Г вміщено відповідний приклад оформлення бібліографічного опису наукових робіт.

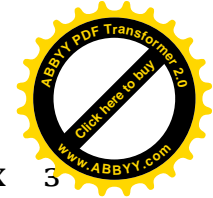
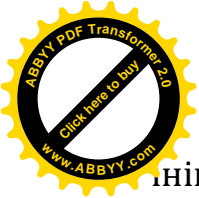
Курсова робота повинна містити *додатки* з допоміжним матеріалом: проміжними розрахунками, таблицями результатів статистичної обробки, текстами використаних психодіагностичних методик, протоколами їх аналізу, допоміжними ілюстраціями (рисунками, фотографіями), сихокорекцій наи розробками тощо.

Обсяг курсової роботи становить приблизно 30 сторінок основного тексту (без списку використаних джерел і додатків). На виклад основної частини роботи відводиться, як правило, 20–25 сторінок (по 10–12 сторінок на теоретичну і експериментальну частини), на вступ і висновки – по 3–5 сторінок. Список використаних джерел і додатки до обсягу курсової роботи не зараховуються, хоча вони й мають спільну нумерацію з рештою роботи.

Вона повинна бути грамотно написана й охайно оформлена.

Зброшуровану курсову роботу подають науковому керівникові не пізніше ніж за два тижні до захисту для надання ним відгуку на виконану під його керівництвом роботу. До захисту не допускаються роботи, що негативно оцінені керівником, і роботи, в яких відгук відсутній.

У *відгуку* наукового керівника повинні бути відображені обґрунтування актуальності теми та її наукове і практичне значення; ставлення студента до роботи в процесі її виконання, його виконавська дисциплінованість, сумлінність, ступінь самостійності, творчості та

ініціативності студента під час вирішенні завдань, пов'язаних з виконанням курсової роботи, вміння студента працювати з науковою літературою, його здатність узагальнювати матеріали і робити логічно обґрунтовані висновки, можливість рекомендувати роботу до захисту (додаток Д).

1.4. Основні вимоги до оформлення курсової роботи

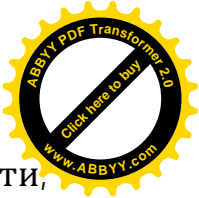
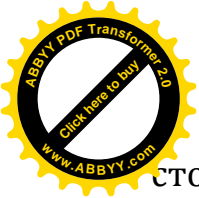
1. Курсову роботу набирають на комп'ютері і роздруковують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм) через 1,5 інтервали комп'ютерного набору тексту до 29–30 рядків на сторінці 14 кеглем. Поля виставляють таких розмірів: ліве – 25–30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм. Кегель друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

2. Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи та підрозділи. Заголовки структурних частин дипломної роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» – друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

3. До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Однак всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають суцільній нумерації.

4. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків (діаграм), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою курсової роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок роботи. На титульній сторінці номер не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

5. Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Всі

сторінки, на яких розміщені згадані структурні частини роботи, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

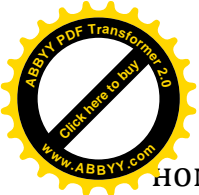
6. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

7. Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

8. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

9. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Після цього назва таблиці. (Дод.) Якщо в розділі роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. Якщо частина таблиці переноситься на іншу сторінку, слово «Таблиця» і її номер вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовж. сихо.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовж, сихо. 1.2».

10. Формули в роботі (якщо на них є посилання в тексті) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового

номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

11. Під час написання курсової роботи студент повинен посилатися на джерела, включені до бібліографії за текстом. Після згадування про них у квадратних дужках вказують номер, під яким вони зазначені в переліку, наприклад, [13] або [15, с. 9]. Якщо ж посилаються на кілька джерел, між ними ставиться крапка з комою, наприклад, [6; 12] або [1–7].

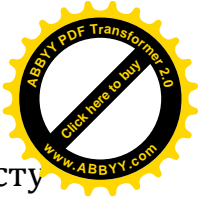
При посиланні на розділи, пункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери (зокрема: «у розділі 2», «відповідно до 2.3», «рис. 1.3.», «за формулою (3.1)», «у рівнянні (1.12)», «у додатку Б», «у сихо.1.2»). У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації потрібно вказувати скорочено слово «дивись» (див.).

12. *Додатки* оформлюють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань на них у тексті роботи. Кожний додаток починається з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток, наприклад, додаток А. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

13. *Список використаних джерел* повинен містити бібліографічні описи використаних джерел і розміщується перед додатками. До бібліографічного опису вносять закони України, Укази Президента України, постанови виконавчих і розпорядчих органів, статті, монографії, матеріали Інтернет сайтів тощо. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно подавати з обов'язковим наведенням назв праць відповідно до чинних вимог ВАК України (див. додаток Г).

1.5. Порядок захисту курсової роботи

1. Порядок захисту курсових робіт і члени комісії по захисту курсових робіт встановлюються на черговому засіданні кафедри практичної психології.

2. захист відбувається на засіданні членів комісії по захисту курсових робіт відповідно до списків студентів, допущених до захисту, оприлюднених не пізніше як за 5 днів до дати захисту.

3. Дата захисту визначається графіком навчального процесу, узгоджується з членами комісії по захисту курсових робіт, встановлюються на черговому засіданні кафедри практичної психології і доводиться до відома студентів та наукових керівників.

4. Курсові роботи допускаються до захисту при наявності позитивного відгуку керівника. Процедура захисту складається з представлення головою комісії (науковим керівником) теми його дослідження, доповіді студента, відповідей на запитання членів комісії, інших осіб, які присутні на захисті, відповідей студента. За умов відсутності наукового керівника його відгук оголошується одним з членів комісії. Загальний час захисту не повинен перевищувати 15 хв. На одного студента.

5. Час виступу студента із презентацією результатів курсової роботи на засіданні членів комісії по захисту курсових робіт не повинен перевищувати 7–10 хв. Виступ має бути стислим, конкретним, з використанням ілюстративного матеріалу – мультимедійних слайдів, плакатів, додаткового матеріалу. У доповіді студент має розкрити актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, мету, завдання та методи дослідження, структуру роботи, основні положення змісту, отримані результати дослідження, висновки роботи. У доповіді необхідно наголосити, що саме є самостійним доробком студента, вказати, яким чином здійснювалася апробація результатів курсової роботи.

6. Оцінка курсових робіт проводиться за чотирибальною шкалою на основі результатів захисту роботи, відгуку наукового керівника. Оцінка за роботу може перескладатися. У процесі визначення оцінки враховується: змістові аспекти роботи (актуальність, якість аналізу наукових джерел, реальні практичні рекомендації, ссихокорекцій на програма, ступінь самостійності в аналітичній та експериментальній роботі, відповідність оформлення вимогам), апробація результатів, якість захисту роботи (уміння стисло й чітко викласти результати дослідження, захищати свої думки, погляди, загальний рівень підготовки студента та представлення презентації). Результати захисту курсових робіт оголошуються у день проведення захисту після їх закритого обговорення членами комісії.

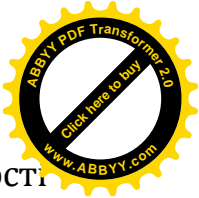
7. Рішення членів комісії по захисту курсових робіт щодо оцінки знань, виявлених під час підготовки та захисту курсової роботи, приймається на закритому засіданні відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, що брали участь у засіданні. За однакової кількості голосів – голос голови є вирішальним. Комісія приймає рішення про оцінку кожної курсової роботи окремо.

1.6. Критерії оцінювання курсової роботи

Оцінювання курсової роботи здійснюється в два етапи. Спочатку з текстом роботи ознайомлюється науковий керівник. Він дає їй *попередню оцінку*, яка виставляється за чотирибальною системою за такими **критеріями**:

- 1) відповідність змісту обраній темі;
- 2) наявність глибоко продуманої в усіх її складових частинах програми дослідження;
- 3) ґрунтовність, повнота і критичність аналізу літератури з проблеми дослідження;
- 4) успішність виконання дослідного завдання, глибина аналізу зібраного фактичного матеріалу;
- 5) літературне, технічне й естетичне оформлення роботи;
- 6) вчасність подання роботи на рецензування;
- 7) наявність апробації роботи у вигляді виступу з доповіддю на науково-практичній конференції, публікації статті та/або тез доповіді у збірці студентських наукових робіт тощо.

Оцінка «відмінно» (90–100 А) виставляється за умов наявності її апробації і в тому разі, якщо зміст відповідає темі дослідження, робота містить добре продуману й правильно оформлену програму дослідження та ґрунтовний, критичний аналіз наукової літератури з відповідної проблеми, теоретичний матеріал органічно сполучений з практичним, судження студента відзначаються оригінальністю, студент продемонстрував високий рівень самостійності під час виконання курсової роботи, яка грамотно написана, охайно оформлена та вчасно подана науковому керівникові.

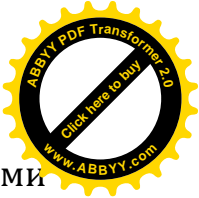
Оцінка «добре» (89–85 В, 84–75 С) ставиться за умов відсутності апробації результатів роботи, а також якщо тема курсової роботи розкрита, але наявні незначні недоліки: структура не повністю відображає зміст, є невідповідність між завданнями та висновками, висновки недостатньо точні, мають місце поодинокі випадки порушення логіки викладу, вимог стилю, перевантаженість цитатами, огріхами в оформленні.

Оцінка «задовільно» (74–65 D, 64–60 E) виставляється, якщо тему проаналізовано поверхово або тема курсової роботи в основному розкрита, але наявні недоліки змістовного характеру: неправильно розроблено програму дослідження, зміст має виражений неточний характер, добір інформаційних матеріалів не завжди доцільний, рекомендації обґрунтовані непереконливо, сихокорекцій на програма виконана некоректно, поверхово, з окремими порушеннями, не витримано вимог до оформлення роботи.

Оцінка «незадовільно» (59–35 Fx, 34–1 F) ставиться, якщо у курсовій роботі не досягнуто поставленої мети, основні завдання не розв'язані, виклад матеріалу у розділах нелогічний, непослідовний, відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел, відсутня практична частина, аналіз виконаний поверхово, безсистемно, зміст не відповідає назві роботи, оформлення роботи не відповідає встановленим вимогам (відсутня нумерація сторінок, неправильне або неповне оформлення бібліографії).

Незалежно від її якості робота оцінюється на **«незадовільно»**, якщо:

- було виявлено, що вона повністю або її частина (розділ, підрозділ) запозичена (Інтернет, CD-ROM тощо);
- її виконано у рукописному варіанті (написано від руки);
- її обсяг менше 40 сторінок основного тексту комп'ютерного набору (без списку використаних джерел і додатків);
- в роботі відсутні цитування та посилання на першоджерела;
- в роботі відсутні логічні схеми, таблиці, ілюстрації;
- студент не може при необхідності надати первинні результати у вигляді протоколів психодіагностичного обстеження.

Усі курсові роботи, які були позитивно оцінені науковими керівниками, допускаються до захисту. **Захист** курсових робіт проводиться в присутності комісії, до складу якої входять науковий керівник і викладачі відповідної кафедри, та студентів. Комісія виставляє остаточну оцінку за курсову роботу, яка заноситься до залікової книжки, а пізніше – у додаток до диплома.

При оцінці **захисту** курсової роботи, комісією враховується рівень сформованості в студента вміння робити усне наукове повідомлення й давати вичерпні, аргументовані відповіді на зауваження та запитання за темою роботи:

Оцінка «відмінно» (90–100 А) – доповідь студента логічна і стисла, проголошена вільно, зі знанням справи; відповіді на запитання членів комісії правильні і повні, на можливі зауваження відповіді обґрунтовані.

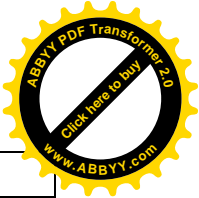
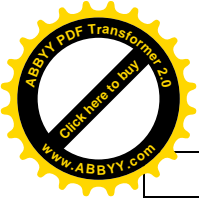
Оцінка «добре» (89–85 В, 84–75 С) – доповідь студента логічна, проголошена вільно. Відповіді на запитання членів комісії в основному правильні, але не досить повні, оформлення роботи в межах вимог. Відповіді на можливі зауваження недостатньо обґрунтовані.

Оцінка «задовільно» (74–65 D, 64–60 Е) – доповідь студента не повністю логічна; проголошена без почуття вільного володіння матеріалом; багатослівна або стисла, не по суті; відповіді на запитання і зауваження членів комісії студентом даються недостатньо чітко, не всі відповіді правильні або повні.

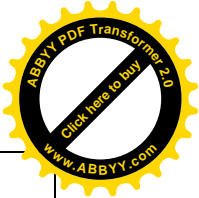
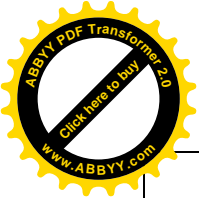
Оцінка «незадовільно» (59–35 Fx, 34–1 F). Студент відмовляється від доповіді, або його доповідь абсолютно нелогічна, відповіді на запитання та зауваження членів комісії неточні, неповні або взагалі відсутні.

Також пропонується наступний баловий розподіл оцінювання курсової роботи з психології:

Елементи роботи, які підлягають оцінюванню	Критерії оцінювання	Кількість балів
1	2	3
Апробація	– наявність апробації роботи (публікації статей, тез доповідей, виступи на науково-практичних конференціях).	10
Всього:		10

1	2	3
Вступ	<ul style="list-style-type: none">– обґрунтування актуальності проблеми для сучасної психологічної науки, констатація наявності досліджень з проблеми;– визначення об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези дослідження (чіткість формулювання, логічність, відповідність і взаємовідповідність);– опис методів дослідження, їх відповідність меті та завданням.	5 5 5
Всього:		15
Теоретична частина	<ul style="list-style-type: none">– глибина здійснення порівняльного аналізу різних підходів зарубіжних і вітчизняних психологів до проблеми,– наявність аналізу сучасних наукових досліджень з обраної проблеми;– достатня кількість наукових джерел з проблеми та доцільність їх використання;– цитування у відповідності до вимог;– логічність викладання матеріалу, наявність сформульованих власних думок.	5 5 5 5 5
Всього:		25
Експериментальна частина	<ul style="list-style-type: none">– якість проведеного експериментального дослідження – наявність ґрунтового кількісного та якісного аналізу отриманих даних, узгодженого з результатами інших досліджень з цієї проблеми;– якість представленої психокорекційної програми, методичних рекомендацій.	10 5
Всього:		15
Висновки	<ul style="list-style-type: none">– відповідність сформульованих висновків поставленим завданням;– аргументованість та ґрунтовність висновків.	5 5
Всього:		10
Література	<ul style="list-style-type: none">– наявність сучасних актуальних джерел з досліджуваної проблеми (журнальні публікації та монографії за останні 5 років);	2

	– відповідність оформлення списку використаних джерел бібліографічним вимогам.	3
Всього:		5
Оформлення роботи	– відповідність вимогам до оформлення курсових робіт.	5
Всього:		5
Захист роботи	– глибина усвідомлення програми дослідження (предмет, об'єкт, мета, завдання, гіпотеза, методи та методики), актуальності обраної проблеми для сучасної психологічної науки;	5
	– вільне володіння теоретичними та практичними знаннями з дослідженої проблеми;	5
	– обґрунтованість, правильність і повнота відповідей на запитання та зауваження членів комісії	5
Всього:		15
Всього:		100

При оцінюванні курсової роботи керівник та члени комісії заповнюють відповідні бланки з балового розподілу. Середня арифметична є остаточною оцінкою за курсову роботу, яка заноситься до залікової книжки, а пізніше – у додаток до диплома.

РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

Процес виконання будь-якої курсової роботи складається з кількох організаційно автономних, але взаємопов'язаних за змістом етапів (рис. 1), кожен з яких буде розглянуто у цьому розділі окремо. Усвідомлення завдань, які мають бути вирішені на різних етапах, дасть уявлення про загальну логіку виконання роботи, дасть змогу скласти добре продуманий план дослідження, налагодити самоконтроль. Проте слід підкреслити: незважаючи на те, що виконання курсової роботи з психології охоплює згадані етапи, єдиної, уніфікованої схеми цього процесу не існує. Послідовність дослідницьких кроків зумовлена ступенем складності проблеми, що вивчається, специфікою поставленої мети, характером зібраного фактичного матеріалу тощо. Наприклад, в результаті накопичення фактів під час виконання практичної частини може виникнути потреба повернутися до вже опрацьованих літературних джерел, поглянути на них під новим кутом зору або знайти й проаналізувати додаткову літературу.

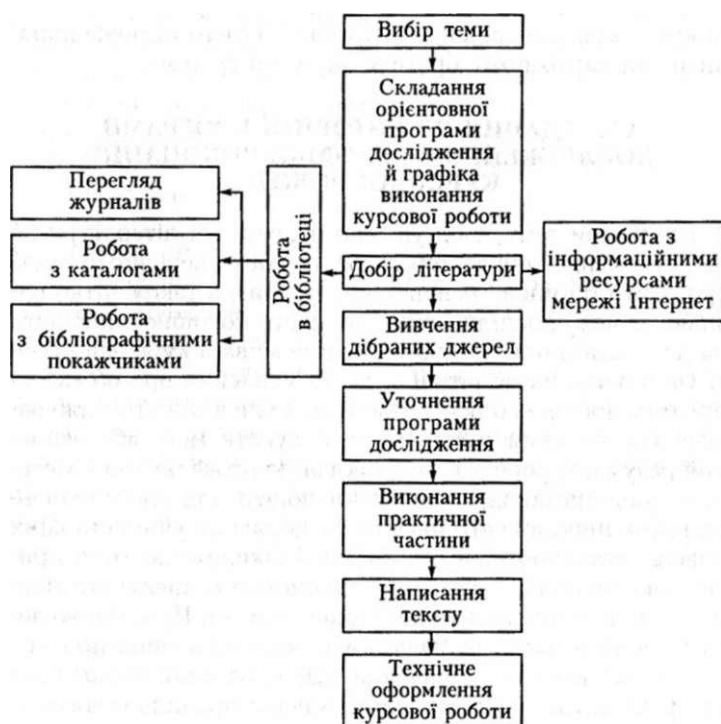

Рис. 1. Етапи виконання курсової роботи

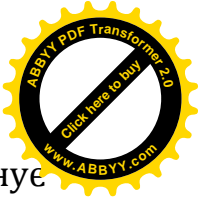
Ознайомлення із загальною логікою виконання роботи істотно полегшить визначення послідовності дослідницьких кроків у кожному окремому випадку.

Відзначимо *конкретизовані стадії організації та проведення психологічного дослідження*, результати якого повинні бути надані у курсовій роботі з практичної психології:

- вивчення літератури з проблематики з практичної психології, що потребує вивчення та психологічної допомоги;
- визначення проблеми, яка є недостатньо вивчена у контексті проблематики й спрямованості на практичну психологію;
- конкретизація проблеми у об'єкті та предметі дослідження;
- розроблення гіпотези дослідження;
- теоретичне обґрунтування дослідження, розробка базових положень роботи;
- розробка методики констатувального дослідження;
- проведення дослідження;
- здійснення кількісного та якісного аналізу вихідних даних;
- формулювання висновків відповідно до результатів констатувального дослідження;
- розробка елементів формульовального дослідження (просвітницько-профілактичної, психокорекційної програми, методичних рекомендацій);
- формулювання загальних висновків.

2.1. Визначення теми, об'єкта, предмета, мети, завдань та основних методів дослідження

Вибір теми – достатньо важливий та відповідальний етап підготовки курсової роботи. Тема повинна бути актуальною, мати теоретичну та практичну значущість, відповідати сучасному стану та перспективам розвитку психологічної науки, пов'язаною з науково-дослідною діяльністю кафедри практичної психології Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім. А. С. Макаренка, а також – відповідати інтересам студента, його можливостям проведення відповідних психологічних досліджень. Отже, вдало обрана тема, яка відповідає усім вищевказаним критеріям, великою мірою сприятиме успішному виконанню курсової роботи.

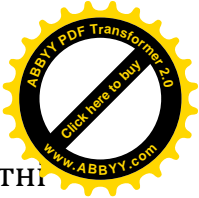
Для полегшення вибору кафедра практичної психології пропонує студентам перелік орієнтовних тем курсових робіт з психології (див. додаток А). Запропонований перелік тем носить узагальнений характер і вимагає **обов'язкового** уточнення. Таке уточнення відбувається у процесі консультивання із науковим керівником під час роботи за *графіком* (див. додаток Е), який складається на початку виконання роботи. Після ознайомлення з літературними джерелами, відповідно до інтересів студента, його досвіду, можливостей, а також – можливостей експериментальної бази дослідження, тема курсової роботи з психології набуває остаточного формулювання.

Остаточно визначившись із темою, студент переходить до наступного етапу – опрацювання *методологічного апарату* роботи, який описується у *вступі* до курсової роботи. Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Тому особливу увагу у ньому слід приділити послідовному висвітленню таких компонентів методологічного апарату, як *актуальність* теми роботи, її *об'єкт, предмет, гіпотезу, мету, завдання, методи* та *етапи* дослідження, *теоретичне* та *практичне значення* дослідження.

Актуальність у перекладі з латинської визначає основну важливість, зокрема, соціальну, практичну значущість проблеми, що розглядається. Формулюючи **актуальність дослідження**, слід звертати увагу на його значущість для суспільної ситуації в цілому, на зв'язок проблеми дослідження із сучасною науковою думкою, на можливі застосування результатів дослідження у практиці та перспективи для подальших досліджень. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним: достатньо кількох речень, в яких коротко формулюється сутність проблеми. Також важливо перерахувати авторів, які займалися дослідженням теми, що вивчається у курсовій роботі, та вказати на ті аспекти, які ще недостатньо висвітлені у сучасній психологічній науці.

Від доведення актуальності обраної теми логічно перейти до **формулювання об'єкту, предмету, гіпотези та мети дослідження**.

Об'єкт дослідження вказує на явище або процес, що вивчається у курсовій роботі.

Предмет визначає межі вивчення об'єкта, вказує на ті конкретні аспекти, які ставить у поле свого зору дослідник.

При визначенні *об'єкту* та *предмету* необхідно врахувати наступне:

- об'єкт у психологічному дослідженні – це процес або явище, що породжується проблемною ситуацією й обирається для вивчення;
- об'єкт дослідження є ширшим поняттям стосовно предмета;
- *предмет* дослідження міститься у межах об'єкту як вузька, чітко окреслена частина психологічної реальності, яка безпосередньо досліджується;
- *предмет* дослідження визначає тему курсового дослідження і виноситься на титульний аркуш як назва роботи;в
- *визначення предмета* неможливо провести поза зв'язку з якоюсь певною системою наукових поглядів. Обрана концепція визначає спрямованість дослідження: мету, завдання, обумовлює методологічну позицію дослідника, а звідси і застосовувані *методи*.

При визначенні об'єкта та предмета дослідження можна скористатись наступними рекомендаціями:

1. Об'єкт дослідження – навчальна діяльність школяра, процес психічного розвитку у конкретному віковому періоді, то предметом дослідження можуть стати певні психологічні фактори, механізми, закономірності.

2. Об'єкт дослідження – психічні процеси, то предметом можуть стати структура, взаємозв'язки, механізми.

3. Об'єкт дослідження – психічні стани, то предметом будуть особливості їх прояву, причини та механізми виникнення, наслідки.

4. Об'єктом дослідження виявляються психічні властивості, то предметом можуть стати індивідуальні особливості, прояви, фактори та механізми розвитку, зв'язок з іншими властивостями [6].

Наведемо *приклад* сформульованих об'єкта та предмета дослідження відповідно до теми.

Тема: *особливості самооцінки у підлітків-сиріт.*

Об'єкт дослідження: *самооцінка у підлітковому віці.*

Предмет дослідження: *особливості самооцінки у підлітків-сиріт.*

Гіпотеза курсової роботи з психології – це зроблене на основі аналізу наукових джерел, власних умовиводів та спостережень або запозичене з інших досліджень *припущення* про основні результати дослідження. Гіпотеза повинна бути такою, що перевіряється (доводиться або спростовується) за допомогою методів наукової психології. Для цього судження вірогідного характеру, які в ній містяться, повинні бути чіткими та конкретними. Бажано визначити експериментальні і математико-статистичні критерії, при яких дослідник може однозначно стверджувати: підтвердилася гіпотеза чи ні. Доказ гіпотез ґрунтується на фактах, аргументах і процедурі логічних висновків.

Наведемо приклад сформульованої *гіпотези*.

Тема: *особливості самооцінки у підлітків-сиріт.*

В основу курсової роботи покладається припущення про те, що у підлітків-сиріт переважає неузгоджена самооцінка.

Мета дослідження – це *запланований результат*, тому вона повинна містити твердження про орієнтовні результати, які мають бути обґрунтовані в роботі. Мета роботи звичайно формулюється як: «Вивчити...», «Виявити...», «Розглянути...», «Визначити...», «Дати характеристику...», «Довести...». Наведемо вдалий узагальнений перелік типових результатів наукової і практичної роботи, очікуваних у психології, який може бути використаний при визначенні мети курсової роботи (і взагалі під час проведення будь-якого психологічного дослідження):

1. Вивчення психічного явища.
2. Опис психологічного феномена.
3. Вивчення структури психічного явища (або чинників, що впливають на нього).
4. Виявлення психологічних відмінностей у досліджуваних, які відносяться до різних груп.
5. Виявлення взаємозв'язку психічних явищ у досліджуваних.
6. Вивчення динаміки вікового розвитку певних психічних процесів, властивостей, станів.
7. Вивчення змін психічного явища в певних умовах, наприклад, у результаті корекційної роботи.
8. Узагальнення, класифікація, типологізація певних даних.

9. Розробка і апробація (або адаптація) методики наукового дослідження.

10. Розробка або адаптація до нових умов психодіагностичної процедури.

11. Розробка або адаптація до нових умов методики консультування, корекційної або розвиваючої психологічної роботи [6].

Мета дослідження відображає спрямованість дослідження і конкретизується у завданнях. Мета та завдання узгоджуються з темою дослідження, його предметом, об'єктом та гіпотезою.

Наведемо приклад сформульованої *мети* та *завдань* курсової роботи за вищезгаданою темою «Особливості самооцінки у підлітків-сиріт».

Мета: дослідження розвитку самооцінки у підлітковому віці дітей в школах-інтернатах.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення проблеми самооцінки підлітків.

2. Визначити чинники, що впливають на формування неадекватної самооцінки підлітків шкіл-інтернатів.

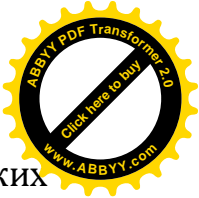
3. Експериментально вивчити рівень самооцінки підлітків-сиріт, здійснивши кількісний та якісний аналіз отриманих результатів у досліджуваній групі.

4. Розробити рекомендації щодо профілактики формування неадекватної самооцінки у підлітків-сиріт.

5. Дібрати вправи для корекції самооцінки підлітків шкіл-інтернатів.

Зазначимо, що у тексті курсової роботи слова *актуальність* дослідження, *предмет*, *об'єкт*, *гіпотеза*, *мета*, *завдання* пишуться з абзацу та виділяються жирним шрифтом.

Методологічний апарат дослідження також включає *методи* дослідження та *етапи* його організації, загальний опис яких також може бути представлений у вступі. Подається перелік використаних методів та етапів дослідження після викладення завдань. Перераховувати методи потрібно відповідно до змісту роботи, коротко зазначаючи, що саме вивчалось тим чи іншим методом – це дасть змогу пересвідчитися в адекватності саме цих методів дослідження.

Проведення наукового дослідження передбачає використання таких *методів*: теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення наукової літератури з проблематики дослідження, спостереження, бесіди, анкетування, контент-аналіз, вивчення досвіду роботи, інтерв'ю, діагностичні методи, методи статистичної обробки емпіричних даних тощо.

Наведемо *приклад* представлення основних *методів* та *етапів* дослідження відповідно до розглянутої теми «Особливості самооцінки у підлітків-сиріт».

Методи дослідження:

- *аналіз, порівняння, узагальнення теоретичних та експериментальних даних з проблеми;*
- *спостереження, що сприяло більш детальному вивченню поведінки підлітків;*
- *стандартизовані опитувальники та проєктивні методики, що дозволили діагностувати рівні прояву самооцінки підлітків-сиріт.*

Етапи дослідження:

Дослідження проводилося у III етапи впродовж грудня-травня 2009-2010 рр.

На I етапі (грудень-січень) проводився аналіз стану розробки проблеми самооцінки у зарубіжній і вітчизняній літературі.

На II етапі (лютий-березень) здійснення експериментального вивчення самооцінки підлітків-сиріт.

На III етапі (квітень-травень) узагальнювалися результати експериментальної роботи, відбувалося їх оформлення у вигляді тексту курсової роботи.

Бажано також здійснити короткий опис експериментальної бази дослідження, який доцільніше у вступі вміщувати після описання основних етапів дослідження, *наприклад*, відповідно до теми «Особливості самооцінки у підлітків-сиріт»:

Експериментальна база дослідження: *підлітки-сироти 5, 7, 8 класів Сумської загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів для дітей сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування імені С. П. Супруна. Загальна кількість досліджуваних – 19, з них учнів 5 класу – 5хлопчиків, 7 класу – 6 дівчаток та 2хлопця, 8 класу – 3 дівчинки і 3хлопця.*

Будь-яке наукове дослідження також повинно містити певну *практичну значимість*, яка полягає у рекомендаціях щодо використання результатів дослідження практичними психологами або іншими особами – учасниками навчально-виховного процесу (вчителями, вихователями, батьками, учнями), керівниками, суб'єктами організаційної діяльності тощо. В курсовій роботі потрібно продемонструвати новітню, здобуту під час дослідження інформацію і можливості її використання у психолого-педагогічній та іншій практиці.

Наведемо приклад представлення у вступі практичного значення роботи відповідно до розглянутої теми «Особливості самооцінки у підлітків-сиріт».

Практичне значення роботи: *Отримані результати можуть використовувати вчителі, вихователі інтернату при роботі з підлітками для покращення навчання та виховання дітей. Також – психолог для здійснення корекційно-розвиваючої роботи.*

Апробація роботи. Студент повинен пам'ятати, що для претендування на високу оцінку ним повинна передбачатися **обов'язкова апробація** курсової роботи у вигляді *виступу* з доповіддю на науково-практичній конференції та *публікації статті* та/або *тез доповіді* у збірці студентських наукових робіт, матеріалів науково-практичних конференцій тощо, про що він подає інформацію у вступі після описання практичного значення роботи.

Наведемо *приклад* представлення у вступі даних про *апробацію* курсової роботи відповідно до розглянутої теми «Особливості самооцінки у підлітків-сиріт».

Апробація результатів курсової роботи. *Основні теоретичні положення та результати експериментального дослідження курсової роботи доповідалися на студентській науковій конференції та висвітлені в науковій статті «Особливості самооцінки підлітків шкіл-інтернатів», надрукованій у збірнику наукових статей студентів СумДПУ ім. А. С. Макаренка «Дні науки – 2010».*

Після даних про апробацію бажано подати інформацію про структуру і обсяг роботи, чим і завершити вступ, *наприклад*:

Структура і обсяг курсової роботи:

Курсова робота складається із вступу, 2-х розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаних джерел з 40 найменувань, 4 додатків на 5 сторінках. Основний зміст викладено на 45 сторінках комп'ютерного набору, містить 4 таблиці, 4 малюнки, загальним обсягом 6 сторінок. Повний обсяг роботи - 52 сторінки.

Рекомендований загальний обсяг опису методологічного апарату дослідження, його експериментальної бази, практичної значущості, даних про апробацію і структуру роботи, який здійснюється у вступі, – 3–5 сторінок. Проте, **слід звернути особливу увагу:** чим раніше та змістовніше буде визначено основні складові методологічного апарату дослідження, тим швидше буде з'ясована логіка та послідовність дій, необхідних для виконання та захисту курсової роботи. Водночас, необхідно бути готовими до того, що, оскільки в процесі практичного виконання ці компоненти методологічного апарату дослідження набувають уточнення та конкретизації, то, можливо, в процесі роботи їх потрібно буде дещо видозмінювати.

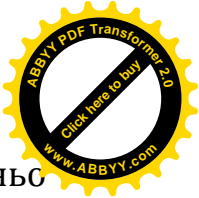
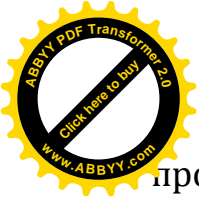
2.2. Пошук інформації, робота з літературою

та здійснення теоретичного аналізу проблеми дослідження

Після того як тема роботи вибрана й осмислена, потрібно проаналізувати стан розробки визначеної проблеми сучасною психологічною наукою та з'ясувати, які методи використовували для її вивчення інші дослідники. Для цього слід дібрати наукову літературу за темою дослідження.

Студент, який починає написання курсової роботи, зазвичай уже має невеликий список літературних джерел. Це література, рекомендована викладачем до відповідної лекції і науковим керівником. Проте цих джерел, як правило, недостатньо для написання курсової роботи. Необхідну літературу студент повинен розшукувати самостійно. Наприклад, підказати потрібну літературу можуть списки використаної літератури, наведені в кінці журнальних статей і монографій.

Добираючи літературу за темою курсової роботи, слід шукати не тільки праці з теорії проблеми, а й публікації про досвід роботи над цією

проблемою. Слід також пам'ятати, що, крім інформації, яка безпосередньо стосується теми курсової роботи з психології, слід ознайомитися з літературою зі споріднених спеціальностей (філософії, педагогіки, соціології), аналіз якої може бути корисним при розробці окремих питань теми. Наукові праці з теми дослідження можна знайти в бібліотеці та в електронній інформаційній мережі Інтернет.

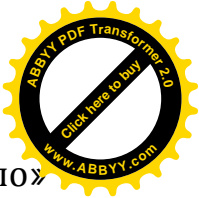
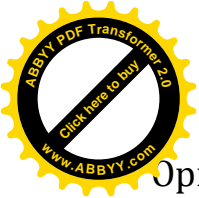
Робота в бібліотеці

Доцільно почати пошук літератури з перегляду бібліотечних *систематичних* каталогів, які містять відомості про те, які праці з тієї чи іншої галузі знань є в бібліотеці. Студент також може звернутися до предметного каталогу. В *предметних* каталогах картки розміщено в алфавітному порядку предметних слів - тем, яким присвячено книжку, так, як це робиться в енциклопедіях.

Слід також ознайомитися з систематичною *картотекою газетно-журнальних статей*, яка є в кожній бібліотеці. Однак такі картотеки відображають далеко не кожну статтю, надруковану в журналах, тому не варто обмежуватися роботою з картотекою. Потрібно переглянути наукові й науково-методичні журнали, в яких можуть бути надруковані наукові праці з теми дослідження («Вопросы психологи», «Психологический журнал», «Мир психологии», «Практична психологія та соціальна робота», «Педагогіка і психологія», «Психолог», «Новые исследования в психологии», «Обдарована дитина» тощо). Пошук статей з теми дослідження рекомендуємо починати з перегляду покажчика статей, опублікованих у журналі впродовж певного року. Такий покажчик друкується в кінці останнього номера журналу за кожен рік видання.

Зауважимо, що знайомство з самими текстами журнальних статей доцільно починати з останніх років видання, щоб у першу чергу познайомитися із сучасним станом проблеми та вивчити останні бібліографічні огляди по темі.

Одним із джерел інформації про наукові праці з тієї чи тієї проблеми є бібліографічні покажчики, які видає Книжкова палата України. Студент може скористатися такими виданнями, як «Літопис книг», «Літопис журнальних статей» (див. розд. 37 «Народна освіта. Виховання. Навчання.

Організація дозвілля»), Український реферативний журнал «Джерело» (Серія 3. Соціальні та гуманітарні науки. Мистецтво; див. розділи «Філософські науки. Психологія»). «Літопис книг» та «Літопис журнальних статей» вміщують бібліографічний опис друкованих видань. Український реферативний журнал «Джерело» також містить реферати.

Поряд з картковими каталогами все більше поширення в бібліотеках одержують електронні каталоги, що суттєво полегшують пошук інформації з теми.

Робота з електронними інформаційними ресурсами

Доступ до мережі Інтернет значно розширює географію пошуку літературних джерел, зокрема дає змогу знаходити й використовувати публікації в іноземних наукових і науково-методичних журналах. Студент, який має можливість працювати в мережі Інтернет, може ознайомитися з текстами дисертацій, авторефератів, наукових статей або наукових повідомлень, які є в бібліотеках України або інших країн, на серверах закордонних університетів, не відходячи від екрана свого комп'ютера. Він може, наприклад, відвідати Національну бібліотеку України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), на сервері якої розміщена велика кількість електронних документів у повному текстовому режимі, зокрема повних текстів авторефератів кандидатських дисертацій, опублікованих після 1998 р. Адреса електронної бібліотеки НБУВ – <http://www.nbuv.gov.ua/>. Пошук авторефератів можна здійснювати шляхом введення у відповідний рядок прізвищ авторів дисертаційних робіт, слів із назв і текстів анотацій дисертаційних робіт, шифрів спеціальностей наукових працівників, галузей науки, року публікації автореферату дисертації.

На жаль, переважна більшість наукових праць, репрезентована в мережі Інтернет у повному текстовому режимі, доступна на комерційних умовах, проте деякі з них можна читати безоплатно. Останніми роками кількість таких документів продовжує збільшуватися. В додатку Ж вміщено назви, адреси та короткі анотації електронних ресурсів мережі Інтернет – вітчизняних та зарубіжних електронних наукових і науково-методичних журналів, фондів електронних бібліотек, документів зарубіжних університетів, які можуть стати у пригоді студентові під час роботи над курсовою.

Складання списку літературних джерел

Знайдену друковану літературу та електронні інформаційні ресурси слід одразу записати в окремий зошит або на спеціальні картки. Нехтування цим правилом призводить до витрат великих зусиль і часу на наступних етапах роботи, коли виникає необхідність повернутися до праці, або в процесі написання тексту курсової роботи. Опис кожного джерела має бути дуже ретельним, зі збереженням потрібної повноти й послідовності.

Із двох запропонованих способів складання списку літературних джерел науковці надають перевагу картковій системі. Вона зручніша в користуванні, адже дає змогу швидко й легко класифікувати записи за різними принципами (алфавітним, тематичним, хронологічним), а також додавати нові джерела та вилучати непотрібні.

Картки для запису літературних джерел можна виготовити зі стандартного аркуша паперу (краще цупкого), склавши його вчетверо і потім розрізавши по лініях згину. Розмір таких карток – 12,5 x 7,5 см. На картці, поряд із повним бібліографічним описом літературного джерела, бажано вказати, де воно зберігається (наприклад, методичний кабінет, читальний зал, абонемент). Це дасть можливість у разі необхідності швидко знайти потрібну працю.

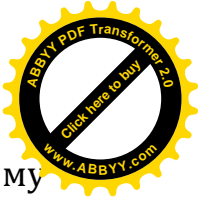
Зворотний бік картки має залишатися чистим. На ньому, після попереднього ознайомлення з працею, занотовують висновки щодо доцільності опрацювання окремих розділів або всієї роботи, вміщують коротку анотацію праці (рис. 2).

Монографія. Докладно розглядається поняття суб'єкта життя, наголошується на важливості визнання самоцінності для розв'язання внутрішніх протиріч особистості.

(!) Окремий підрозділ присвячено основним життєвим стратегіям особистості.

(с. 122–125).

Рис. 2. Зворотний бік картки з описом книги К.О. Абульханової-Славської (Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.)

Складений список літератури необхідно показати науковому керівникові і разом з ним намалювати план вивчення літературних джерел: визначити наукові праці, які потребують ґрунтовного вивчення й критичного аналізу, і матеріал, який достатньо тільки переглянути. Водночас визначають роботи, які слід одразу вилучити зі списку. До таких можуть належати популярні статті, що не мають наукової цінності.

Вивчення дібраних джерел

Вивчення літератури доцільно починати з праць загального, оглядового характеру: відповідних розділів підручників і навчальних посібників, у яких матеріал викладено в найбільш доступній формі. Такий підхід дає змогу спочатку ознайомитися з коротким і найбільш загальним викладом теми, зосередити увагу на основних питаннях. Усвідомивши логіку теми, можна переходити до спеціальних, вужчих досліджень.

Вивчення книжки або статті складається з кількох послідовних кроків (рис.3). Читати наукову працю слід починати із *загального ознайомлення* з нею, під час якого з'ясовуються її проблематика, основні питання й висновки. Якщо це **книжка**, слід звернути увагу на титульний лист (де і коли видана), прочитати анотацію, переглянути зміст, який розкриє її побудову й дасть уявлення про зміст її розділів. Потім треба прочитати *передмову*, де йдеться про призначення книжки, про завдання, поставлені автором, та *післямову*, в якій викладено висновки дослідження. Слід також погортати книжку, звертаючи увагу на *мову*, авторську *манеру викладу*, особливості зовнішнього оформлення, розглянути *таблиці*, прочитати *примітки*. Якщо вивчається **наукова стаття** або **наукове повідомлення**, треба спочатку прочитати *резюме*, *відомості про автора*, *перший* та *останній абзаци*. Попередній перегляд дасть змогу отримати уявлення про коло питань, що розглядаються в науковій праці, і визначити спосіб подальшої роботи з нею, зокрема вирішити, чи потрібно читати її всю, чи достатньо ознайомитися з окремими розділами, сторінками, що читати передусім.

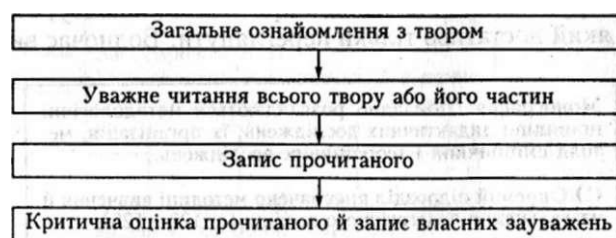

Рис. 3. Процес вивчення наукової праці

Чітко визначивши *мету вивчення* наукової праці, тобто усвідомивши, яку саме інформацію слід отримати в результаті вивчення, можна братися до *читання* книжки або статті. Під час читання необхідно уважно стежити за думкою автора, відділяючи *головні положення* від *доказів* та *ілюстративного матеріалу*. Для цього потрібно навчитися виділяти в тексті формулювання мети і конкретних завдань дослідження, теоретичне обґрунтування, гіпотезу, теоретичну й експериментальну перевірку гіпотези, факти, емпіричні й теоретичні узагальнення, опис методики дослідження, висновки. Читання має супроводжуватися *критичним аналізом* матеріалу: порівнянням позиції автора праці з міркуваннями інших учених, її аналізом з погляду головних методологічних принципів, аналізом логіки дослідження, обґрунтованості вибору методів дослідження, методичної грамотності проведення дослідження, повноти викладу матеріалу тощо.

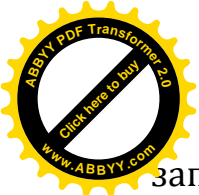
Якщо книжка або журнал є власністю студента або студент працює з ксерокопією, потрібно читати з *олівцем* або *маркерами* різних кольорів, підкреслюючи слова, фрази, виділяючи абзаци і ставлячи проти них умовні позначки або занотовуючи в лаконічній формі свої зауваження. Кожний науковець має власні умовні позначки, однак можна рекомендувати такі широковживані помітки:

! – повна згода з текстом; ? – незгода з автором, сумнів; ?! – подив;

NB – дуже важливо; *V* — важливо; ~ — цікаво, може стати в пригоді.

Якщо в тексті трапляються невідомі або не зовсім зрозумілі терміни, слід з'ясувати їх значення, звернувшись до словників або довідників загального чи спеціального призначення. У **додатку 3** вміщено інформацію про психологічні довідники, словники, енциклопедії, які можна використовувати для опанування довідковою інформацією з психологічної тематики. Потрібно взяти за правило – не залишати незрозумілим жодного слова, жодної фрази.

Читання наукової праці обов'язково супроводжується записами. По-перше, це дає змогу краще запам'ятати зміст прочитаного. По-друге, ведення записів, якщо воно не є простим переписуванням, дасть можливість узагальнити опрацьований матеріал, оцінити різні погляди на досліджувану проблему і сформулювати свою думку про неї. По-третє,

записи прочитаного є незамінними під час підготовки тексту курсової роботи, основною частиною якого є критичний аналіз літератури з обраної теми. Здійснення такого аналізу потребує від дослідника високої сумлінності у передачі чужих думок, положень, висновків, адже він не має права перекручувати ці думки або приписувати їх комусь іншому. Ось чому без записів у науковій роботі не обійтись.

Існують різні види записів. Вибір якогось одного з них залежить від мети роботи й характеру джерела.

Найкоротшою формою запису прочитаного є *план* — послідовний перелік питань, які розглядаються в науковій праці. Він може бути простим і розгорнутим. Основне його призначення – допомогти пригадати зміст і структуру книжки або статті.

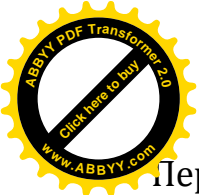
Є два способи складання плану: один – робота над ним під час читання, другий – складання плану після ознайомлення з книжкою або статтею. У другому випадку план послідовніший, коротший і дає можливість підсумувати виконану роботу.

Ще одна коротка форма запису – *анотація*, або дуже стислий виклад змісту наукової праці. Анотація пишеться після того як книжка або стаття повністю прочитана і глибоко проаналізована.

На анотацію схоже *резюме*. На відміну від анотації, яка коротко характеризує зміст твору, резюме зосереджується на його висновках і має оцінний характер. Резюме й анотація можуть використовуватися разом з іншими формами запису, наприклад виписками.

Складнішою і досконалішою формою записів є *тези*, тобто чітко сформульовані основні положення прочитаної праці, переважно без доказів, пояснень та ілюстрацій.

Широковживаними є *виписки з прочитаного* окремих положень, фактів. Їх роблять під час читання або після його завершення у формі цитати або вільного викладу. Якщо виписки роблять у формі цитат, то особливу увагу слід зосередити на їх точності, ретельно звірити з оригіналом і обов'язково вказати сторінку, з якої робиться виписка. Наприклад, «Як зазначає Л.А. Петровська: «Тривожність звичайно підвищена при нервово-психічних і важких соматичних захворюваннях, а також у здорових людей, що переживають наслідки психотравми» [13, 75].

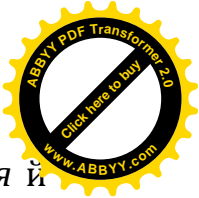
Перше число у квадратних дужках означає номер джерела із списку використаної літератури, друге – номер сторінки, яка містить цитату.

Найдосконалішою формою записів є *конспект*. На відміну від виписок, у яких фіксуються окремі висновки, думки або факти, конспект відображає весь зміст книжки. Він містить тези, що становлять його основу, лаконічні записи роздумів, доказів, фактичного матеріалу та виписки у формі цитат. Ступінь повноти і подробиці конспектування можуть бути різними, але в будь-якому разі, перш ніж почати конспектувати, слід скласти загальне уявлення про книгу чи статтю, добре обдумати й зрозуміти прочитане. При конспектуванні записують лише основні положення праці, їх логічне та фактичне обґрунтування. Конспектувати особливо важливі положення рекомендується словами автора у формі цитат, узявши їх у лапки і зазначивши в дужках сторінку.

Хоч би яку форму записів студент обрав, він має робити їх зрозумілими, короткими і достатньо повними, щоб не довелося вдруге повертатися до першоджерела.

Для записів можна використати *спеціальний зошит* або *окремі стандартні аркуші* паперу. Поряд із записом **обов'язково** – щоб потім не забути – вказують *джерело* (автора, назву праці, місце видання, видавництво, рік видання і номер, за яким ця праця зберігається у бібліотеці, щоб у разі потреби її було легко знайти), *сторінку*, з якої робиться виписка, а також – *номер пункту* з плану курсової роботи або *проблему*, з яким співвідноситься виписка.

Записи в зошитах легко оформлювати, вони займають мало місця, їх зручно брати з собою, але важко поповнювати новими матеріалами, критичними зауваженнями тощо. Тому значно зручніший конспект, написаний на окремих листках. Із нього легко взяти окремі записи, його можна доповнити новими висновками. Перевага конспекту на окремих листках полягає також у тому, що він дає змогу класифікувати зібраний матеріал за розділами роботи, що значно полегшує користування ними. Проте ведення записів на окремих аркушах потребує більшої організованості, адже їх можна загубити. Потім аркуші групують за темами і зберігають у окремих файлах папки або, нумеруючи і скріплюючи, – у окремих паперових папках, на яких пишуть назву теми та відповідний пункт плану курсової роботи.

За будь-якого способу ведення записів слід залишити *широкі поля* й *писати на одному боці аркуша*, щоб супроводжувати виписки з літератури записами своїми роздумів і суджень з того чи того питання, робити необхідні помітки і, в разі необхідності, доповнення. Подібні записи роблять на полях або на зворотному боці аркуша. Пізніше до них можна буде додати спостереження і фактичні дані, одержані в процесі виконання експериментального дослідження, які підтверджують або спростовують висновки авторів прочитаних праць.

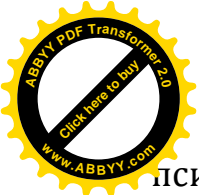
Уся опрацьована наукова література повинна бути узагальнена у теоретичному розділі курсової роботи. Орієнтовний список опрацьованих джерел курсової роботи повинен складати не менше 40.

Етап ознайомлення з літературою має завершитися її **критичним аналізом**, який виявить повноту й глибину її вивчення, виокремить ті аспекти проблеми, які є предметом полеміки різних дослідників, питання, що чекають свого вирішення, а також оцінить висновки та рекомендації щодо їх розв'язання. Такий аналіз дає змогу ще раз уточнити об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми включає стислий виклад теорії та історії вивчення проблеми дослідження, характеристику і порівняльний аналіз існуючих поглядів на проблему та шляхи її наукового дослідження. У ньому виділяються теоретичні положення, які є вихідними при виконанні практичної частини, обґрунтовується необхідність здійснення експериментального дослідження. Теоретичний аналіз подається у першому розділі курсової роботи. Наприклад, «Розділ 1. Теоретичний аналіз проблеми тривожності в молодшому шкільному віці». У розділі виділяються підрозділи: 1.1, 1.2, 1.3... і т. п.

Правильно проведений теоретичний аналіз висвітлює стан проблеми дослідження в цілому. При його здійсненні крім короткої історії питання необхідно означити найбільш відомі у світовій психології підходи до розв'язання проблеми дослідження, а також сучасний (за останні 5 років), стан досліджень в цій галузі, зокрема, у вітчизняній психології. Наведемо *основні вимоги до здійснення теоретичного аналізу досліджуваної проблеми*:

– починати виклад думки потрібно із вступних речень, наприклад: «Перш ніж розглянути питання визначення поняття впевненості у

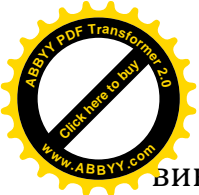
психології, приділимо увагу філософському аналізу та осмисленню зазначеного феномену. Надважливого значення набула категорія «впевненості» в працях відомих філософів». Після чого об'єктивно, точно, ясно і лаконічно виразити власну думку або суть поглядів дослідника, логічно її обґрунтувавши, посилаючись на цитати з опрацьованих наукових джерел з проблеми дослідження. Закінчується виклад думки коротким резюмуванням типу: «Виходячи з цих досліджень, можна вважати, що впевненість – це властивість особистості, ядром якої виступає позитивна оцінка індивідом особистісних навиків і здібностей як достатніх для досягнення цілей і задоволення потреб»;

– викладення матеріалу має бути не у вигляді набору фактів та цитат, а давати обґрунтований посиланнями авторський аналіз пропонованих підходів;

– у структуруванні матеріалу слід виходити з логіки розкриття проблеми дослідження;

– бажано закінчити теоретичний аналіз короткими, чітко сформульованими висновками: перерахуванням уже досліджених аспектів проблеми, результатів досліджень, постановкою дискусійних питань, виділенням недостатньо вивчених аспектів. Слід зауважити, що висновки повинні включати стислий опис теоретичних концептів, на яких автор курсової роботи будує власне емпіричне дослідження.

Необхідно зазначити, що теоретичний аналіз проблеми дослідження курсової роботи з психології повинен здійснюватися в науковому стилі і відповідати нормам професійної мови. Особливу увагу слід звернути при використанні матеріалу підручників, науково-популярних книг і статей: вони пишуться в іншому жанрі. Стилістика наукової мови вимагає при здійсненні теоретичного аналізу використовувати *стійкі структури* і *штампи*, які звичайно використовуються у наукових текстах. Наприклад, «Дослідник вважає (переконує, стверджує, виокремлює, розглядає, наголошує, доводить тощо)...», «На думку вченого...», «Виходячи з поглядів авторки...», «Таким чином...», «Отже...», «Цікавою з точки зору нашого дослідження є думка про...», «Колектив вітчизняних авторів відзначає, що...», «У переважній більшості робіт в якості провідної функції явища, що

вивчається, визначаються...», «Підсумовуючи розмірковування про...» тощо. Слід також пам'ятати, що у науковому писемному мовленні не використовується особовий займенник першої особи однини «я». Виклад, як правило, ведеться від третьої особи. Наприклад, «Спираючись на дослідження вчених (Е. Еріксона, Б. Злівкова, Д.Марсія), ми визначили структуру особистісної ідентичності, яка включає наступні компоненти: афективний, емоційно-ціннісний та поведінковий» .

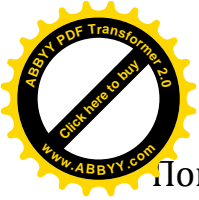
2.3. Експериментальне вивчення досліджуваної проблеми та опис результатів дослідження

Опис експериментального вивчення досліджуваної проблеми здійснюється у другому розділі курсової роботи з психології. Назва розділу цього розділу повинна відповідати змісту матеріалу, що викладається, наприклад: «Експериментальне вивчення психологічних особливостей асертивності у підлітковому віці», «Практичний аналіз становлення складових особистісної ідентичності у ранньому юнацькому віці», «Особливості та чинники подружніх конфліктів у молодих сім'ях».

Рекомендується наступна структура цього розділу:

1. Постановка проблеми та методичне забезпечення дослідження.
2. Аналіз результатів проведеного дослідження.
3. Характеристика психокорекційної програми (блоку дібраних психокорекційних вправ тощо) за результатами констатувального експерименту.
4. Характеристика практичних рекомендацій за результатами констатувального експерименту.

У другому розділі повинні бути представлені: постановка проблеми дослідження та опис програми і загальної методики дослідження; результати проведеного автором емпіричного дослідження. *Перший підрозділ* цього розділу містить чітке формулювання проблеми дослідження, об'єкту, предмету, мети, гіпотези, задач дослідження; обґрунтування плану, опис методичних особливостей та вибірки емпіричного дослідження. Ця частина курсової роботи повинна логічно йти за матеріалом попереднього розділу та пояснювати структуру подальшого викладення матеріалу.

Повинні бути коротко, але вичерпно описані:

- досліджувані (респонденти) - їх вік, стать, інші, важливі з точки зору даного дослідження характеристики; загальна кількість та принципи відбору досліджуваних, т.п.

Чисельність вибірки досліджуваних для емпіричного дослідження або практичної психологічної роботи повинна забезпечувати доказовість положень, які захищаються в роботі. Залежно від цілей і можливостей вона може варіюватися. Виходячи з методів математичної обробки, рекомендується, щоб чисельність порівнюваних груп була не менш 30-35 людей.

- використовувані методики. У випадку адаптації чи розробки автором нової методики необхідно представити всі результати її психометричної оцінки (показники валідності, надійності, ін.) Плануючи методики і процедури експериментального дослідження, важливо щоб їх кількість була достатньою для реалізації поставлених завдань дослідження: не можна сказати, що 3 методики гірше, ніж 10 – потрібно враховувати їх якість, обсяг, адекватність поставленій меті, завданням.

- методи обробки та аналізу даних. Коротко описуються використовувані методи математичної обробки даних з посиланням на відповідні літературні джерела (довідники, підручники, ін.), а також на комп'ютерні програми.

У *другому підрозділі* другого розділу описуються та аналізуються отримані емпіричні дані та результати. Матеріал структурується, виходячи з логіки розв'язання проблеми у відповідності до програми дослідження. Внаслідок первинної обробки дані групуються за тим чи іншим критерієм і для наочності їх представлення подаються у графічному вигляді (таблиці, графіки, діаграми, гістограми та ін.). Представляється статистичний аналіз даних та обговорюються отримані результати.

Якісний аналіз отриманих результатів передбачає обговорення всіх головних результатів та виявлених закономірностей, їх критичний аналіз у співставленні з іншими точками зору та раніше відомими фактами. Структуруватися даний розділ повинен на основі логіки дослідження.

Отже, виконання курсової роботи з практичної психології обов'язково передбачає *етап проведення емпіричного або прикладного дослідження*.

Емпіричне дослідження має на меті отримання фактичного матеріалу, який потім або узагальнюється теоретичними розробками, або використовується в прикладних цілях. Провідні *методи*: спостереження, експеримент, тестування, ін. На виході прагнуть отримати можливо точний опис психологічного факту, для чого ретельно збирають дані про досліджуване явище (зазвичай, використовуючи систему методів), що, за умови адекватного застосування математичного апарату, при обробці даних підвищує надійність кінцевих результатів. Теоретична складова властива початковим та завершальним стадіям процесу дослідження (орієнтація в проблемі, формулювання задач, пояснення та узагальнення результатів).

Експериментальне дослідження проходить у три *етапи*: підготовчий, основний, заключний. Наведемо загальну *схему експериментального вивчення досліджуваної проблеми*.

I. Підготовчий етап

1. Постановка проблеми

Проблемою є теоретичне чи фактичне питання, що вимагає розв'язання і формулюється як результат глибокого аналізу попередніх досліджень (літературного огляду).

2. Планування дослідження

Визначається послідовність дій, вибирається адекватний задачам методичний арсенал, визначається досліджувана вибірка.

II. Основний етап.

1. Збір даних.

2. Отримуються первинні дані.

III. Заключний етап.

1. Обробка даних.

Здійснюється кількісна обробка даних: первинна та вторинна (статистичний аналіз підсумку первинної обробки).

2. Отримання результатів.

3. Інтерпретація результатів.

Інтерпретація (теоретична обробка) результатів забезпечує перетворення результатів в емпіричні знання та отримання на цій базі теоретичного знання. Інтерпретація передбачає пояснення й узагальнення.

4. Здійснення рекомендацій до проведення формувального експерименту (розробка психокорекційної програми, методичних рекомендацій тощо).

5. Висновки.

Завершується наукове дослідження формулюванням загальних висновків, в яких вказується, чи розв'язані задачі, чи досягнута мета, в кінцевому рахунку – чи розв'язана проблема.

Специфікою курсових робіт з практичної психології є те, що вони орієнтовані на викладення результатів констатувального, так і елементів формувального експерименту в галузі практичної психології.

Констатувальний експеримент спрямований на фіксування існування чи відсутності певного психологічного феномена, встановлення його якісних характеристик та закономірностей прояву, взаємозв'язків з іншими якостями досліджуваного об'єкта. За допомогою констатувального експерименту можна вивчати психічні властивості у процесі їхнього розвитку. З цією метою застосовують *поперечні* та *поздовжні* зрізи. При використанні поперечного зрізу порівнюють одночасно психічні властивості досліджуваних декількох груп. При поздовжньому зрізі простежуються зміни у психічних властивостях певних досліджуваних протягом тривалого часу (місяці й роки).

За допомогою *формувального експерименту* вивчають психічні властивості особистості у процесі їх цілеспрямованого розвитку. У межах курсової роботи з практичної психології здійснюють рекомендації до його проведення (наприклад, розробляють практичні рекомендації за його результатами, адаптують або складають корекційно-розвивальні програми, програми просвітницько-профілактичної роботи з визначеної проблематики дослідження в галузі практичної психології. Вони, як правило, описуються у окремому підрозділі (пп. 2.3).

Важливою частиною курсової роботи є опис результатів емпіричного дослідження (пп. 2.2). Для того, щоб надати більшої переконливості даним, що подаються, потрібно обов'язково представити факти, виражені у кількісній та якісній формі. З цією метою у науковій психології використовують певну логічну послідовність, яка зазвичай оформлюється у такі стилістичні обороти:

– Розглянемо виявлені особливості...(вказується феномен, що вивчається – напр., – самооцінки у підлітковому віці) за методикою...(вказується назва методики – напр., О.М. Прихожан).

– Вони представлені у таблиці 2.1 та на рис.2.1.

– Високий рівень прояву...(вказується феномен, що вивчається – напр., – самооцінки) характерний для ... % респондентів. Ці досліджувані відзначаються ... (вказуються особливості, характерні для цього рівня прояву феномену, що вивчається). Середній рівень виявлений у ... % респондентів. Їм притаманне... (вказуються особливості, характерні для цього рівня прояву феномену, що вивчається). Низький рівень прояву ...(вказується феномен, що вивчається) виявлений у ...% досліджуваних. Цим респондентам властиві ...(вказуються особливості, характерні для цього рівня).

– Таким чином (або *отже, виходячи з результатів дослідження тощо*), ми дійшли висновку, що...(ідуть самостійні узагальнення з проблематики дослідження).

Після узагальнення отриманих даних логіка наукового дослідження передбачає зіставлення з попередніми дослідженнями інших авторів із проблеми, що вивчається, а також – власних припущень щодо психологічних механізмів виявлених явищ.

2.4. Оформлення висновків проведеного дослідження, списку використаних джерел та додатків

Висновки

У висновках стисло описуються головні результати, отримані в роботі. Висновки повинні містити основні теоретичні та практичні положення, які доводилися у роботі, відповідати поставленим завданням, вказувати чи підтверджена гіпотеза. (Зауважимо, що головною метою наукової роботи є пошук нових знань (істини), а не доведення будь-якою ціною висунутих гіпотез. Негативний результат – теж результат. Саме він часто свідчить про неупередженість та професійну наукову компетентність автора.)

У висновках також надають інформацію щодо можливого використання отриманих результатів. У кінці висновків, як правило, вказують перспективи подальших досліджень.

Висновки повинні бути короткими і змістовними, можливе їх подання у вигляді нумерованого списку. Головне правило – кожному завданню має відповідати пункт висновків.

Загальна кількість висновків має бути невеликою (до 5). Велике число висновків або їх опис в подробицях свідчать про невміння автора виділити головне у своїх результатах.

Один висновок повинен не суперечити іншому, а підсилювати його: якщо висновки не пов'язані між собою, текст роботи втрачає єдність.

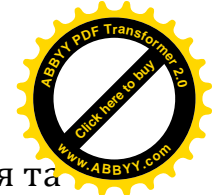
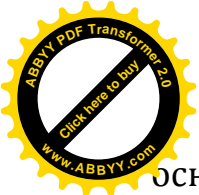
Список використаних джерел і додатки

Обсяг списку використаних джерел залежить від кількості джерел, на які посилається (цитує) автор курсової роботи. Кількість використаної літератури повинна бути достатньою для розробки обраної теми з практичної психології (не менше 30). Приклад оформлення бібліографічного опису наукових робіт згідно державного стандарту за 2006 р. («ДСТУ ГОСТ 7.1.: 2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»), який є обов'язковим і для оформлення списку використаних джерел у курсовій роботі, наведено у додатку Г.

Додатки – не обов'язковий розділ курсової роботи. До них доцільно включати: повний опис методик; протоколи експериментів; приклади бланків обстеження, заповнені обстежуваними; проміжні математичні доведення, формули; таблиці, у яких узагальнюються емпіричні дані, статистичні розрахунки, а також різні малюнки, фотографії тощо, які ілюструють роботу.

2.5. Підготовка курсової роботи до захисту

Підготовка до захисту роботи охоплює виготовлення засобів для унаочнення головних результатів досліджень і підготування виступу. Такі засоби мають на меті переконання аудиторії, сприяють доказовості

Основних постулатів, що виносяться на захист, покращують сприймання та полегшують виступ самого виступаючого.

Унаочнення (таблиці, схеми, діаграми, графіки) можна оформляти у вигляді плакатів. Готуючи *плакати*, слід враховувати розмір шрифтів (рекомендується жирний шрифт кегль 18-20, який найліпший для сприйняття зображених об'єктів).

У процесі виступу рекомендується використовувати заздалегідь підготовлені *мультимедійні презентації*.

Вимоги до презентації

Презентація виступу на захисті курсової роботи зазвичай не повинна перевищувати 20 слайдів, але краще вкласти матеріал у 12–15 слайдів (максимум 2 слайди на хвилину промови). Тло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за тло, а отже краще використовувати світле тло з невеликою кількістю декоративних елементів. Ефекти анімації мають допомагати сприйманню інформації, а не бути самоціллю і не відволікати увагу слухачів від змісту презентації. Бажано не використовувати складних прописних шрифтів, розмір шрифтів має бути не менше, ніж 20-22 pt. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12-15 строчок тексту.

Презентація виступу повинна містити:

- короткий теоретичний вступ (вказати, хто займався досліджуваною проблемою і які підходи здійснені) (1-2 слайди);
- предмет, об'єкт дослідження (1 слайд);
- мета та гіпотеза дослідження (1 слайд);
- завдання дослідження (1 слайд);
- методи та методики дослідження (1 слайд);
- опис результатів дослідження (8-10 слайдів);
- висновки та рекомендації (1-2 слайди).

Класичні помилки презентації:

- забагато матеріалу на слайді;
- забагато слайдів;
- дуже швидко йдуть слайди;
- малий шрифт;

- надмірне «декорування»;
- тло слайду (шаблон) зливається з текстом або надмірно яскраве, відволікає увагу;
- невиправдане використання ефектів анімації;
- виступаючий говорить до екрану.

Підготовка до виступу

Готуючи доповідь, слід пам'ятати, що культура і літературність мовлення та дотримання регламенту є обов'язковим елементом культури й етики наукових повідомлень.

На виступ під час захисту курсової роботи відводиться 7-10 хв., отже не потрібно багато писати, оскільки ліміт часу може бути вичерпано раніше, ніж буде проголошено багатослівну доповідь. Доповідь повинна змістовно відображувати суть проведеного дослідження, але бути *лаконічною* і витриманою у *науковому стилі*.

Готуючись до виступу, потрібно враховувати, що виступ повинен складатися із *трьох смислових частин*, які відповідають за змістом *вступу*, *основній частині* та *висновкам* курсової роботи.

Тому при підготовці доповіді потрібно спочатку висвітлити актуальність досліджуваної проблеми, сформулювати об'єкт, предмет, гіпотезу та завдання дослідження. У другій частині доповіді потрібно, передусім, розкрити суть, методологію й особливості організації та проведення емпіричного дослідження та здійснити аналіз отриманих результатів із демонстрацією кількісних та якісних показників з метою обґрунтування достовірності тверджень. У висновках потрібно навести головні результати дослідження і зазначити теоретичне і практичне значення отриманих результатів та можливі перспективи подальших досліджень.

Наприкінці доцільно вказати труднощі і проблеми, які виникали у процесі виконання роботи та, особливо, під час проведення емпіричного дослідження. Оскільки курсова робота має навчальний характер, взаємообмін такою інформацією може бути корисним для усіх присутніх студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюлетень ВАК № 6 (92) – 2007. – С. 9–15.
2. Коломієць В.О. Як виконувати курсову роботу : метод. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.]. – К. : Вища школа, 2003. – 69 с.
3. Курсова, дипломна, магістерська: що про них потрібно знати? Методичні рекомендації до виконання та оформлення науково-дослідних робіт студентів / Уклад. Гнаповська Л. В., Лянной Ю. О., Огієнко О. І. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2001. – 36 с.
4. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт з психології / Уклад. Л. М. Коробка. – Суми : СОІППО, 2008. – 44 с.
5. Положення про дипломну роботу (ОКР «бакалавр», «спеціаліст») у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 15 с.
6. Курсова робота з психології / Уклад. Т. Б. Тарасова, С. В. Пухно. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 73 с.

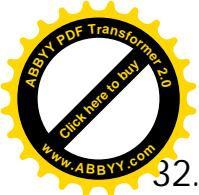

ДОДАТКИ

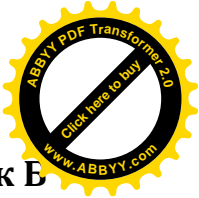
Додаток А

Орієнтовні теми курсових робіт з психології для студентів - практичних психологів

1. Потреби особистості та шляхи їх розвитку.
2. Життєві цінності особистості та їх становлення.
3. Мрії та ідеали особистості.
4. Переконавання особистості, їх види та формування.
5. Інтереси особистості, їх види та формування.
6. Самооцінка особистості та її розвиток.
7. Рівень домагань та самоповага особистості.
8. Психологічні форми прояву насильства щодо особистості.
9. Особливості та динаміка ігрової діяльності дошкільників.
10. Психологічна готовність дитини до навчання у школі.
11. Особливості та динаміка навчальної діяльності.
12. Формування навичок та вмінь в діяльності.
13. Психологічні проблеми діяльності особистості.
14. Спілкування як інформаційний та емоційний обмін.
15. Спілкування дітей з дорослими.
16. Спілкування дітей з однолітками.
17. Особливості та функції педагогічного спілкування.
18. Особливості спілкування психолога і клієнта.
19. Процеси інтеграції в групах.
20. Процеси диференціації в групах.
21. Особистість в групі.
22. Види уваги, їх прояви та розвиток.
23. Властивості уваги, їх прояви та розвиток.
24. Види пам'яті, їх суть, співвідношення та розвиток.
25. Процеси пам'яті, їх суть та розвиток.
26. Індивідуальні особливості пам'яті.
27. Сутність та особливості розвитку розумових операцій.
28. Види мислення, їх суть, співвідношення, етапи та фактори формування.
29. Індивідуальні особливості мислення та критерії розумового розвитку.
30. Види уваги, їх сутність та розвиток.
31. Емоційні якості особистості та їх формування.

32. Вищі почуття, їх суть та фактори розвитку.
33. Емоційні якості особистості, їх формування та прояви.
34. Вольові якості особистості та їх формування.
35. Темперамент, його сутність, прояви та урахування в діяльності (навчальній, трудовій тощо).
36. Сутність, прояви та формування основних рис характеру.
37. Здібності, їх суть, рівні розвитку та умови формування.
38. Особливості ставлення особистості до діяльності.
39. Психологічні проблеми підготовки дітей до навчання у школі.
40. Психологічні основи формування навичок.
41. Психологічні основи підвищення ефективності діяльності особистості.
42. Особливості перебігу стресових станів особистості.
43. Особливості та корекція негативних особистісних проявів.
44. Психологічні особливості адиктивної особистості.
45. Особливості перебігу процесу адаптації особистості до нових умов життєдіяльності.
46. Психологічні чинники соціальної ізоляції особистості.
47. Психологічні проблеми сучасної сім'ї.
48. Психологічні основи профорієнтації.
49. Особливості прояву синдрому «професійного вигорання» у працівників організацій.
50. Профілактика та подолання професійних деформацій у працівників організацій.
51. Проблеми психологічної освіти: напрямки, засоби, перспективи.
52. «Я-концепція» та її психологічна сутність в структурі особистості.
53. Психологічні особливості самоставлення особистості.
54. Особливості самоактуалізації особистості.
55. Психологічні особливості життєвого самовизначення особистості.
56. Психологічні особливості професійного самовизначення особистості.
57. Особливості довірчих відносин особистості.
58. Кар'єрні орієнтації особистості.
59. Психологічні особливості функціонування малих груп.
60. Психологічні особливості функціонування великих груп.
61. Етнопсихологічні особливості особистості.
62. Міжособистісні конфлікти та особливості їх психокорекції.

Додаток Б

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Інститут педагогіки та психології
Кафедра практичної психології

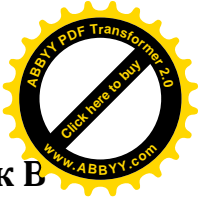
Дьоміна Марина Сергіївна

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ПІДЛІТКІВ-СИРІТ

Курсова робота
Напрямок підготовки: 6.030103. Практична психологія

Науковий керівник:
к. психол. н., доцент
Сидоренко Тетяна Петрівна

Суми – 2011

Зразок оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти дослідження розвитку самооцінки у підлітковому віці 6

 1.1. Сутність поняття «самооцінка особистості» 6

 1.2. Науково-теоретичні підходи до вивчення проблеми самооцінки 9

 1.3. Особливості самооцінки підлітків-сиріт 15

Висновки до першого розділу 22

РОЗДІЛ 2. Експериментальне вивчення самооцінки підлітків-сиріт 23

 2.1. Методичне забезпечення дослідження самооцінки підлітків-сиріт 23

 2.2. Аналіз результатів експериментального дослідження 30

 2.3. Рекомендації щодо профілактики формування неадекватної самооцінки у підлітків-сиріт 35

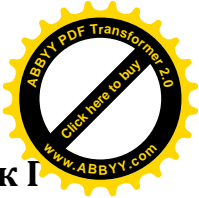
 2.4. Особливості корекції самооцінки в підлітковому віці (вправи) 38

Висновки до другого розділу 41

ВИСНОВКИ 43

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 46

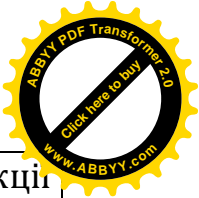
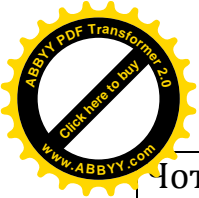
ДОДАТКИ 48

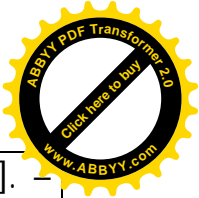
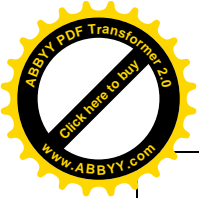
ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ НАУКОВИХ РОБІТ

(згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»)

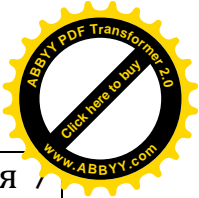
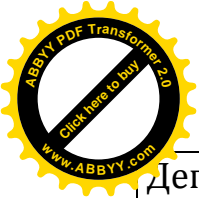
Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<p>1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. – Львів : Свічадо, 2006. – 307 с. – (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14).</p> <p>2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. – К. : Ін-т математики, 2006. – 111 с. – (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).</p> <p>3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. – К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. – 311 с. – (Ювеліри України ; т. 1).</p> <p>4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. – Львів : Кальварія, 2005. – 196, [1] с. – (Першотвір).</p>
Два автори	<p>1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична» ; вип. 1).</p> <p>2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К. : Прецедент, 2006. – 93 с. – (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).</p> <p>3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.</p>
Три автори	<p>1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – XLIII, 265 с.</p>

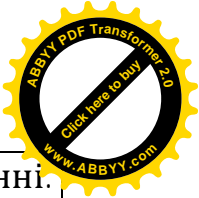
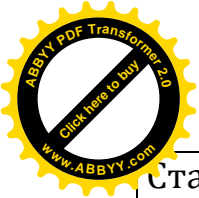
Чотири автори	<ol style="list-style-type: none">1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. – К. : НДІ «Украгпромпромпродуктивність», 2006. – 106 с. – (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздев, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – К. : Вища освіта, 2006. – 478, [1] с. – (ПТО: Професійно-технічна освіта).
П'ять і більше авторів	<ol style="list-style-type: none">1. Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. – [3-е изд.]. – Х. : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 115 с. – (Серія «Формування здорового способу життя молоді» : у 14 кн., кн. 13).
Без автора	<ol style="list-style-type: none">1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. – К. : Грамота, 2007. – 638, [1] с.3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ – початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. – К. : Грані-Т, 2007. – 190, [1] с.4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб.наук.праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.
Багатотомний документ	<ol style="list-style-type: none">1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007 – (Джерела з історії науки в Україні). – Ч. 2 : Додатки – 2007. – 573, [1] с.2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. – Львов : НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2005— .— (Серія «Нормативная база предприятия»).Т. 1. – 2005. – 277 с.3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. – Одесса : Астропринт, 2006 – (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4).4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Х. Право, 2002. – Т. 4: Косвенные налоги. – 2007. – 534 с.

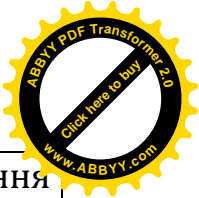
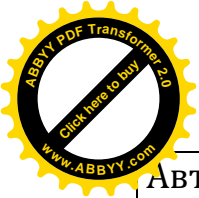
	<p>5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. – Житомир : Полісся, 2006— .— (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. – 2006. – 721, [2] с.</p> <p>6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. – 125 с.</p>
Матеріали конференцій, з'їздів	<p>1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.</p> <p>2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. – К. : ІСОА, 2002. – 147 с.</p> <p>3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. – К. : Асоц. укр. банків, 2000. – 117 с. – (Спецвип.: 10 років АУБ).</p> <p>4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. – К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. – С. 559—956, XIII, [2] с. – (Ресурс 2000).</p> <p>5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.</p> <p>6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.</p>
Препринти	<p>1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. – Х. ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т» ; ХФТИ 2006-4).</p> <p>2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. – Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7, [1] с. – (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</p>

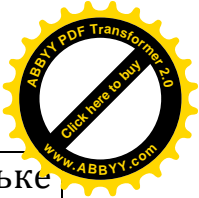
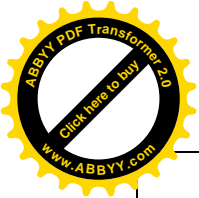
Депоновані наукові праці	<ol style="list-style-type: none">1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. – М., 2002. – 110 с. – Деп. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432.2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. – М., 2002. – 210 с. – Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.
Словники	<ol style="list-style-type: none">1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. – Х. : Халімон, 2006. – 175, [1] с.2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. – К. : Карпенко, 2007. – 219 с.4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К. : К.І.С., 2006. – 138 с.
Атласи	<ol style="list-style-type: none">1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. – / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. – К. : Варта, 2006. – 217, [1] с.2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 218 с.3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. – Х. : Ранок, 2005. – 96 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none">1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. – Офіц. вид. – К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. – VI, 74 с. – (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).

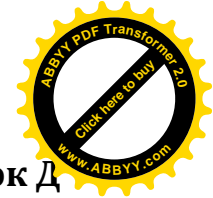
Стандарти	<ol style="list-style-type: none">1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – [Чинний від 2006-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України 2006. – IV, 231 с. – (Національний стандарт України).2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – [Чинний від 2007-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – IV, 18 с. – (Національний стандарт України).
Каталоги	<ol style="list-style-type: none">1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. – Львов : НТЦ «Леонорм-стандарт, 2006— . – (Серия «Нормативная база предприятия»). Т. 5. – 2007. – 264 с. Т. 6. – 2007. – 277 с.2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с.3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. – [Суми : Унів. кн., 2003]. – 11 с.4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. – Донецк : Лебедь, 2005. – 228 с.
Бібліографічні показники	<ol style="list-style-type: none">1. Куц О. С. Бібліографічний показчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. – Львів : Укр. технології, 2007. – 74 с.2. Систематизований показчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потлань О. С.]. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 11 с. – (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).
Дисертації	<ol style="list-style-type: none">1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.

Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none">1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20, [1] с.2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 «Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології» / Нгуен Ші Данг. – К., 2007. – 20 с.
Авторські свідоцтва	<ol style="list-style-type: none">1. А. с. 1007970 ССРСР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
Патенти	<ol style="list-style-type: none">1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК7 Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В.И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. – № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).
Частина книги, періодичного, продовжаного видання	<ol style="list-style-type: none">1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15—18, 35—38.2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 14–17.3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов – основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2007. – № 1. – С. 39–61.4. Ма Шуін Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуін // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 5. – С. 12—14.5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 1. – С. 25–29.6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. – 2007. – Т. 2, № 2. – С. 13—20.

	<p>7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. – Дрогобич, 2007. – С. 245—291.</p> <p>8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. – Х., 2007. – С. 33.</p> <p>9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ—початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. – Х., 2007. – Розд. 3. – С. 137—202.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс]] : навч. посіб. для студ. мед. вузів ІІІ—ІV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 Mb. – Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000.— Назва з контейнера.</p> <p>2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.</p> <p>3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm.</p>

**Зразок оформлення відгуку
наукового керівника курсової роботи**

ВІДГУК

на курсову роботу студента 4 курсу
спеціальності «Практична психологія»
заочного відділення Інституту педагогіки та психології
СумДПУ імені А. С. Макаренка
Пилипенка Артема Сидоровича
«Темперамент як чинник адаптації військовослужбовців
до служби в аеромобільних військах»

Актуальність змісту даної роботи не викликає сумнівів, адже поліпшення адаптації до умов служби у збройних силах України є однією з важливих завдань сучасної психологічної науки і практики.

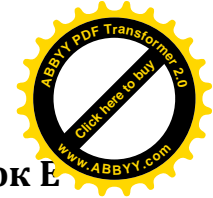
Курсова робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Чітко визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дипломної роботи Пилипенка А. С. дозволили йому розкрити взаємозв'язок психологічних феноменів темпераменту і адаптації, висвітлити специфіку темпераменту як чинника адаптації військовослужбовця.

Заслуговують на позитивну оцінку здійснений автором аналіз результатів констатувального експерименту і розроблена програма корекційного впливу на складові темпераменту з метою поліпшення адаптації військовослужбовців до служби в аеромобільних військах.

Вважаю, що курсова робота Пилипенка Артема Сидоровича «Темперамент як чинник адаптації військовослужбовців до служби в аеромобільних військах» має актуальність, є самостійним і завершеним дослідженням, відповідає вимогам до подібного роду робіт, заслуговує високої оцінки, і рекомендується до захисту.

Науковий керівник,
к. психол. н., ст. викладач
кафедри практичної психології
Інституту педагогіки та психології
СумДПУ ім. А. С. Макаренка

Бойко Г.Р.

Зразок оформлення графіку виконання курсової роботи

ГРАФІК ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

студента денної / заочної форми навчання

___ курсу _____ групи

Інституту педагогіки і психології СумДПУ ім .А. С. Макаренка

(прізвище, ім'я, по-батькові)

№ п/п	Етапи роботи	Термін виконання роботи	Примітки про виконання, підпис керівника
1.	Вибір теми, визначення програми та плану дослідження		
2.	Підбір та опрацювання наукової літератури з проблеми дослідження		
3.	Проведення констатувального експерименту		
4.	Первинна обробка результатів експерименту		
5.	Остаточне оформлення результатів теоретичної частини		
6.	Остаточне оформлення результатів експериментальної частини		
7.	Представлення остаточного варіанту тексту роботи науковому керівнику для ознайомлення і написання відгуку		

Електронні інформаційні ресурси мережі Інтернет з проблем психології

1. <http://psylib.kiev.ua/>
2. <http://www.nbu.gov.ua>
3. <http://psyberia.ru/work/biblio/>
4. <http://upsihologa.com.ua/library.html/>
5. <http://www.psychology-online.net/>
6. [http://www.gumer.info/bibliotek Buks/Psihol/](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/)
7. <http://www.zipsites.ru/psy/psylib/>
8. <http://www.psyvoren.narod.ru/bibliot.htm>
9. <http://bookap.info/>
10. <http://lib.guru.ua/PSIHO/>
11. <http://www.psychol-ok.ru/library.html>
12. <http://www.psychology.ru>
13. <http://childpsy.ru>
14. <http://www.univertu.ru>

Психологічні довідники, словники, енциклопедії

1. Большой психологический словарь / Под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – СПб. : Прайм ЕВРОЗНАК, М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2003. – 666 с.
2. Большой толковый психологический словарь / Ребер А. В 2 т. Пер с англ. – М. : ООО Изд-во АСТ; Вече, 2003. Т. 1. (А-О) – 592 с.
3. Большой толковый психологический словарь / Ребер А. В 2 т. Пер с англ. – М. : ООО Изд-во АСТ; Вече, 2003. Т. 2. (П-Я) – 560 с.
4. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб. : Питер, 2001. – 528 с.
5. Бююль А., Цефель П. SPSS: искусство обработки информации. Анализ статистических данных и восстановление скрытых закономерностей: Пер. с нем. – СПб. : ДиаСофтЮП, 2001. – 608 с.
6. Немов Р. С. Психология : учеб. для студентов высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. 3-е изд. – М.: ВЛАДОС, 1998. – 632 с.
7. Общая психодиагностика: Под ред. А. А. Бодалёва, В. В. Столина и др. – СПб. : Речь, 2003. – 439 с.
8. Психологическая энциклопедия. – 2 изд. / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэр-баха. – СПб. : Питер, 2003. – 1096 с.
9. Психология человека от рождения до смерти / Под общ. ред. А. А. Реана. – СПб. : Прайм ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с.
10. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога : Учебное пособие: В 2 кн. – Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 384 с.
11. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога : Учебное пособие : В 2 кн. – Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приёмы и упражнения. М. : ВЛАДОС, 2000. – 480 с.
12. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО Речь, 2000. – 350 с.
13. Фрейджер Р., Фрейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 864 с.
14. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и применение). 3-е изд. – СПб. : Питер, 2004. – 607 с.

Навчальний посібник

**Методичні рекомендації
до написання
курсної роботи з психології**

спеціальність 6.030103. Практична психологія

Укладач: **Наталія Олександрівна Єрмакова**

Суми: СумДПУ, 2011 р.

Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск **А. А. Сбруєва**

Компютерна верстка **Ю. С. Нечипоренко**

Здано в набір 14.11.2011. Підписано до друку 19.12.2011.

Формат 60x84/16. Гарн Cambria. Друк ризогр.

Папір друк. Умовн. друк. арк. 3,7.

Обл.-вид. арк. 2,8. Тираж 100. Вид. № 79.

Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка